Mishnah 6

The distinguishing features[1] in [clean] cattle and wild animals are prescribed in the Law, but the tokens in birds are not enjoined.[2] But the Sages have said, Any bird which seizes its food in its claws[3] is unclean; any [bird] that possesses[4] an extra talon [above the others], and a crop and a craw [whose skin easily] peels off, is clean. R. Eliezer ben R.* Zadok says, Any bird which parts its toes [in pairs when set upon a cord] is unclean.[5]

מִשְׁנָה ו

יְסִימָנֵי בְהֵמָה וְחַיָּה נֶאֱמְרוּ מִן־
הַתּוֹרָה, וְסִימָנֵי הָעוֹף לֹא נֶאֱמְרוּ.
אֲבָל אָמְרוּ חֲכָמִים, כָּל־עוֹף
דַּהְדּוֹרֵס טָמֵא; כָּל־שֶׁיֵּשׁ לוֹ אֶצְבַּע
יְתֵירָה, וְזֶפֶק, וְקוֹרְקְבָנוֹ נִקְלָף,
טָהוֹר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי צָדוֹק
אוֹמֵר, כָּל־עוֹף הַחוֹלֵק אֶת־רַגְלָיו
טָמֵא.

דיני עוף טהור

פב סימני עוף טהור. ובו ה' סעיפים :

א א סימני עוף טהור לא נתפרש מן התורה [א] אלא מנה מינים טמאים בלבד ושאר מיני העוף מותרים [ב] והמינים האסורים כ"ד האמורי' בתורה : (ל' רמב"ם פ"א מהמ"א די"ד)

ב ב כל מי שהוא בקי באותם מינים ובשמותיהם הרי זה אוכל כל עוף שאינו מהם ואינו צריך בדיקה (פס) ג ועוף טהור (א) נאכל במסורת והוא שיהיה דבר פשוט באותו מקום שזה עוף טהור ד ונאמן צייד לומר א עוף זה התיר לי רבי (א) הצייד ב ה והוא שיוחזק אותו צייד שהוא בקי במינים הטמאים האמורים בתורה ובשמותיהם. מי שאינו מכירם ואינו יודע שמותיהם בודק בסימנים (א) [ג] ו כל עוף ג [ד] שהוא (ג) דורס ואוכל בידוע שהוא ממינים הטמאים ואם אינו יודע אם דורס אם לאו ז אם כשמעמידים אותו על חוט חולק את רגליו שני אצבעותיו לכאן וב' אצבעותיו לכאן (ב) ח או שקולט מן (ג) האויר (°) ואוכל בידוע שהוא דורס [ה] ואם ידוע שאינו דורס ד [ו] ט יש שלשה סימני טהרה (ג) ה (ד) אצבע יתירה וזפק (ב) וקורקבנו נקלף ביד י לאפוקי אם אינו נקלף אלא בסכין (ל' המחבר) יא היה חזק ומדובק והניחו בשמש ונתרפה ונקלף ביד הרי זה סימן טהרה [ז] יב ואע"פ שיש לו ג' סימנים אלו אין לאכלו לפי שאנו חוששין (ה) שמא הוא דורס ו אלא א"כ יש להם מסורת שמסרו להם (ו) אבותיהם שהוא טהור. (ל' הרמב"ם שם די"ח) :

ג יש אומרים שכל עוף שחרטומו רחב ז (ז) וכף רגלו רחבה כשל אווז בידוע

...חזק אותו צייד. כלומר אותו צייד : ג שהוא דורס ואוכל. ...ן לפרכיו בבעלי חיים ודורסן ...ין דרוסת הגן ושאר עופות לעיל ...ן כ"ז כ"כ הר"ן והרב המגיד ...ה הרמב"ם ונראה שם שכן ...הם וכ"כ הרא"ה בספר בדק הבית ...ס"א ע"ב גם הרשב"א במשמרת ...ית שם לא השיג עליו בזה וכ"כ ...וקנת ב"י וכ"כ דעתו כאן שלא כתב ...ה פי' אלא ודאי משום שסמך ...מו אמתם דריסה שהוזכרה למעל' ...מן כ"ז וכ"פ מהרש"ל שם סי' ...י"ד ופירש דורס ואוכל אינו אוכל ...אם אלא דורס כדי לאכול אפילו ...ינו אוכל מחיים ודלא כהטע"ז ...פסק כר"ת וסייעתו שדורס ואוכל ...יינו שדורס העוף ואוכלו מחיים: ...י יש ג' סימני טהרה כו'. כלומר ...ים בגמ' ופוסקים ג' סימני ...והרס ומדינא שרי בג' סימני' הללו ...ואפילו אינו ידוע אם דורס אם ...לא וכן אפי' בסי' א' כשידוע שאינו ...דורס ולדעת קצת פוסקים צריך ...זיהא אותו הסימן שקורקבנו ...נקלף כמבואר כ"ז בדברי הפוסקים ...המחבר קיצר בדבר ולא בא אלא לומר שיש ג' סימני טהרה ואפ"ה אנו נוהגים לאסור אף שאינו דורס מ"מ איכא למיחש שמא ידרוס פעם אחרת אא"כ חרטומו רחב וכף רגלו רחבה כשל אווז ויש לו עוד ג' סימני טהרה אז סמכינן דלא דרים וטהור ודו"ק : ה אצבע יתירה. פרש"י אצבע שאחורי האצבעות והר"ן פירש האצבע שלפניו גדולה ויתירה מחברותיה קרוי אצבע יתירה : ו אא"כ יש להם מסורת. ונראה דאם יש להם מסורת שוב א"צ לבדוק אחר שום סי' מיהו ודאי אי השתכח דדרים או שחולק את רגליו אין לסמוך על המסורה וקבלה בטעות הוא וכ"כ מהרש"ל שם סי' קט"ו וכ"כ הטע"ז אבל אם אינו ידוע אם דורס נראה דאפי' ידוע שאין לו סי' מהג' סימנים דהיינו שידוע שאין לו זפק ולא אצבע יתירה ולא קורקבנו נקלף מותר במסורת דהא יכול להיות שהוא טהור רק שצריך להכיר כל הכ"ד עופות וכיון שיש מסורת ודאי מתחלה הכירו שאינו מהכ"ד עופות והלכך נמי דמחמרינן דאף ג' סימנים לא מהני היינו משום דשמא ידרוס לאחר מיכן אבל מ"מ ודאי במסורת מותר כל כמה דלא חזינן דדרס ודין זה אמת לכל השיטות אפילו לשיטת רש"י דהא לכל השיטות אם אינו ידוע אם דורס אע"פ שאין לו סי' כלל בגופו יכול להיות שהוא טהור אם מכיר הכ"ד עופות וכיון שיש מסורת הוי כמכיר והיינו דכתבו מהרש"ל והטע"ז דוקא דלאם חזינן דדרס לא מהני מסורת ודו"ק היטב וע' בס"ק ע' : ז וכף רגלו רחבה. משמע דתרווייהו בעי חרטומו רחב וכף רגלו רחב וכן נראה מסקנתו בב"י וכן הסכימו האחרונים :

אם

מן האויר ומניחו על הארץ קודם שיאכלנו כן הוא לדעת רש"י : (ג) אצבע יתירה. פי' אחורי האצבעות ואע"פ שהוא השופל היא קרי ליה יתירה לפי שאינה בסידרי חברותיה ואחרים פירשו שהאצבע שלפניו גדולה ויתירה מחברותיה קרי אצבע יתירה כ"כ ר"ן :

אלא

ביאור הגר"א

פב [א] אלא מנה כו'. ס"ג ב' : [ב] והמינים כו' שם א' : [ג] (ליקוט) כל עוף שהוא כו' יש ג' סימני כו'. המחבר קיצר בדבר והפוסקים הסכימו לפי' הר"ם בר יוסף שפי' במתני' כל עוף הדורס טמא ר"ל ודאי טמא שאין לך עוף טהור כלל שהוא דורס וכל שיש לו אצבע כו' ר"ל אם יש לו כל הג' סימנין אלו בודאי טהור שאין לך עוף טמא שיש לו שלשה סימני טהרה שכל כ"ד עופות טמאים אין להם רק סי' טהרה א' לבד עורב יש לו ב' סימני טהרה ונשר אין לו כלל סי' טהרה וכל שידוע שאינו דורס א"צ כלל לסימן אחר ובודאי טהור הוא כמש"ש ס"ב א' אמר אמימר הלכתא כו' והוא דלא דרים ר"ל שאותו סימן אחד יהיה דוקא שאינו דורס וכמש"ל וגו' שם ס"א א' תני ר"ח עוף כו' ולילף מתורין כו' ה"נ דאיכא כולי ארבעה א"כ עורב דכתב רחמנא כו' ול"ג א"כ שאר עופות עד א"כ עורב ושם נמידי עשרים וארבעה כו' תלתא הדרי בכולהו עשרים והרי מהני תלתא איתנהו בעורב וחד דליתיה בהנך איתיה בפרס או בעזניה ופי' מ"ש תלתא הדרא כו' דכולהו עשרים אין להם אלא סי' טהרה אחד והשלשה סימנין שבגוף שהן אצבע יתירה וזפק וקורקבן נקלף חוזרין בכל העשרים שכל א' מאלו יש לו א' מהסימני טהרה אלו ועורב יש לו שנים מאלו אבל סי' הרביעי שאינו דורס אין בכל הכ"א עופות שכולם דורסים הן ופרס ועזניה נמי אין להם אלא סי' טהרה א' אלא שא' מהם או פרס או עזנית סי' טהרה שלו שאינו דורס הא דקאמר א"כ פרס ועזניה דכתב רחמנא ל"ל ול"ק א"כ שאר עופות טמאין ל"ל משום דבעי למיהדר ולאקשויי ונינסר כו' ולתרץ א"כ נשר כו' ולברורי דצריך למיכתב נשר דלא ליגמר כפרס ועזנית דאינן שני כתובים כמש"ש משא"כ בשאר דא"א דהאי דאיתיה בהאי ליתיה בהך מהנך ומ"ש ר"ח עוף הבא בסימן אחד טהור היינו שבקי בכל העופות טמאין דאל"כ איכא לאספוקי בעשרים עופות טמאין והיינו דקאמר ר"נ שם היה בקי בהן ובשמותיהן עוף הבא כו' ואפילו אותו סי' טהרה הוא שאינו דורס דליכא לאספוקי בהנך עשרים אלתי איכא לאספוקי בפרס ועזניה ואמימר פליג עליה בזה דאם יש לו סי' שאינו דורס א"צ שיהא בקי כי פרס ועזנית לא שכיחי ועוף הבא בשלשה סימני טהרה לכ"ע א"צ שיהא בקי וא"צ לידע דלא דרים דודאי אינו דורס כמ"ש במתני' שם ובברייתא כל שיש לו אצבע כו' דאין לך עוף טמא בג' סימני טהרה ומ"ש שם ס"ב ב' ומאי מפקיה כו' משום דה"ל עוד סי' טהרה א' כמו אצבע יתירה והיו בקיאין בעורב ומיניו וכמש"ש א' לא היה בקי כו' בב' סימנין טהור והוא כו' ותרנגולתא דאגמא ע"ש בתוס' ד"ה חזיוהו כו'. ושיטת סה"ת וסמ"ג וסייעתם כשיטת התוס' דעשרים עופות טמאים כ"א י"ל ג' סימני טהרה כני' שלנו בגמ' וסי' א' מהם שאינו דורס וכולן שוין בסימניהן ושנים מהסימנים שלהן הן בעורב וג"כ א' מהן שאינו דורס והסי' הרביעי שאינו בהן הוא בפרס או בעזניה ואותו הסי' הוא קורקבנו נקלף ועתוס' ס"א א' ד"ה כל כו' וס"ב ב' ד"ה מאי כו'. ומ"מ בזה שוין דאם יש לעוף סימן אחד שאינו דורס שודאי טהור דאין עוף טמא בסימן אחד אלא פרס ועזניה ולא שכיחי כנ"ל אבל בסימן אחר לא דשמא ג"כ אינו דורס וממין עורב הן ואם דורס ודאי טמא כמ"ש במתני' כל עוף כו' ועתוס' שם ס"ב א' ד"ה והוא כו' אלא דלשיטתם אם בקי בעורב ומינו עוף הבא בסימן אחד טהור באיזה סימן שיהיה משא"כ לשיטת הרמב"י דלעולם דוקא בסימן שאינו דורס ובשלשה סימנים שבגופו ג"כ טהור כמ"ש במתני' וכל שיש לו אצבע כו' ומפ' ג"כ כנ"ל דודאי אינו דורס וטהור דלא כרש"י ס"ה א' ד"ה ה"נ כו' דדוקא אם יש כל הד' סימנין שג"כ ידוע שאינו דורס וכן בב' סימנין טהור אם בקי בעורב ומינו כמש"ש ס"ב א' ואין נ"מ בין אלו ב' השיטות אלא כמש"ל בסימן אחד אם בקי בעורב ומינו דלתוס' כשר באיזה סימן שיהיה ולהרמב"י דוקא באינו דורס (ע"כ) : [ד] (ליקוט) שהוא דורס. רש"י פי' שאוחז בצפרניו ומגביה מה שהוא אוכל ע"ש נ"ט א' ד"ה הדורס כו' והתוס' פי' שאוכל מחיים ע"ש ס"א א' בד"ה הדורס וכ"כ בת"ה ס"ב א' ועתוס' דב"ק פ"ז ב' ד"ה דרס כו' והביא ת"ה ראיה דא"א לומר שם דורס ממש דא"כ זאב נמי הא תנן ודרוסת הזאב וכ"כ במה"ב ס"ם א'. והרא"ה בבד"ה כתב דורס ממש וכ"כ בשם הרמב"ן (ע"כ) : [ה] ואם ידוע כו'. ס"ב א' אמר אמימר כו' וכשיטת הגאונים דידוע דלא דרים לבד סימן אחד וז"ש במתני' כל עוף כו' טמא ודאי ואם ידוע שאינו דורס אז וכל שיש כו' וסתם בש"ע כאן ולא כתב שבסימן א' טהור לפי שרבו בו הפי' וער"ן ולח"ם וריב"ש סי' קצ"א ובלא"ה אין נ"מ לדידן כמש"ל ואע"פ שיש לו כו' וערש"י ס"ב ב' ד"ה חזיוהו כו' : [ו] יש ג' כו'. אע"ג דבסימן אחד סגי כנ"ל לפי שרבו הפי' דלפי' תוס' שם ד"ה והוא כו' דוקא בסימן זה לבד דלא דרים אבל בסי' אחר עמו חיישינן שמא עורב הוא ולהרמב"ם דוקא בסי' אחר עמו ובב' סימנים לכ"ע חיישינן אבל בכל הד' סימנים אין חשש לכ"ע : [ז] (ליקוט) ואע"פ שיש לו ג' סימנין כו'. לפי שיש נ' ופי' אחרים. ת"ה. ור"ל פירש"י הנ"ל וערש"י ס"ב ב' ד"ה חזיוהו כו' ובשיטתו דבעינן ד' סימנין שידוע ג"כ שאינו דורס ובזה א"א בקיאין כמו בתרנגולתא דאגמא אבל לשיטת הפוסקים

חידושי רע"ק

(סי' פ"ג ט"ז סק"ה) **ואינו** אוכל העוף מחיים. צ"ל אוכל העוף מחיים ואינו ממתין עד שתמות תחילה :

באר היטב

פתחי תשובה

שאינו דורס ומותר באכילה ח אם יש לו שלשה סימנים בגופו :

הגה ויש מומרים שאין לסמוך לפילו על זה ע ואין לאכול שום עוף

(ד) מלא (ח) במסורת שקבלנו שהוא מהור (בתרוך כלל ל"ו ובמת"י סי"ו) וכן מוכרין ואין לסמוך :

ד [ת] יד מי שהוא ממקום שנוהגין איסור בעוף אחד מפני שאין להם מסורת והלך למקום שיש להם בו מסורת י יכול לאכלו במקום שהלך שם (ה) ואפילו דעתו (ו) לחזור יא ואם יצא ממקום שיש להם מסורת והלך למקום שאין להם מסורת (ו) מותר לאכלו :

ה אם שאר מקומות שאין להם מסורת יבולי' לאכלו על סמוך מקום שיש להם מסורת (ז) יא יש מי שאוסר [מ] יב ויש מי שמתיר ויש (י) לחוש לדברי האוסר :

(ד) אלא במסורת. רמ"י כ"כ וז"ל דהא תרנגולתא דתגמא היו מחזיקין לאתה בעיטור' ולאחר זמנרחוש שדורסת כו' ע"כ וכ"כ סחוש' שהיו לוכלי' לוחו מחילה וקשה דהא פרכינן בפ"ק דחולין השהא בהמתן של נדיקים לין הקב"ה מביא תקלה על ידם כו' ולפי מ"ש סחוש' בפ"ק דגיטין דהגולי הוא דוקא שם הגדיק עלמו לוכל דבר איסור שם כן ניחא כאן דהשתא שהיו לוכלים לוחו על פי טוללת הגדולי' ולין בזה גנאי : (ה) ואפילו דעתו לחזור . ולין כאן מקום עוחנין עליו מומרי המקום שילא משם שהרי מה שלין לוכלין לוחו שם הוא לוט מלד האיסור שלא בשביל חשרון קבלה שלא קבלו בו היתר מלאכותיהם וגם איסור לא הוזרו להם כ"כ הרמ"ם : (ו) מותר לאכלו . כתב רמ"ל פ"ט סי' קע"ו ומלאה מדברי הרמ"ם שלנו שהוא דוקא יכול לאוכלו מפני שמסורת שלו לכל לא הם לף שמדברי הרמ"ם ומטור משמע שכל המקומות יוכלו לסמוך מהיום על מסורת של אלו שקבלו שהוא מותר היינו במקומות שלא נהגו בו איסור לוי דאף לכל במקום שנהגו איסור לוי דאף לסמוך על קבלתם של אלו וכ"כ הרשב"א בי' עכ"ל ומשמע בסעיף שאחר זה דאפילו מי שאוסר שם מודה לוי שמותר ומשמע מדברי הרמ"ם דאפילו מי שאוסר שם מודה לוי שמותר : (ז) יש מי שאוסר . טעמו שאותן מקומות שנהגו בו איסור הוא מיודעים שהם מומרין אלא שנהגו איסור מפני שאותן מקומות ים עופות טמאים סדומין לאלו כ"כ רשב"א :

ראיתי להזכיר הרי מילתא דתמיהי לי טובא שאחת על דברי סהוספות בפ' פילות הלן (דף קל"ט) שכתבו על מה דאיתא שם דשם לפור הוא מורס על טהור דוקא וז"ל ול"ת הא כתוב גם לפור מלאה בית דאיירי נמי בטמא דאטו טמא לא טמא ועוד דאיתא בפסחים דמייירי בטהור דלור הוא טהור כדמוכח סיפיה דקרא דכתיב ולרוך קן לה ולפור דלור הוא טהור כדמוכח בהלו טרפות עכ"ל *) וכמלאה מקום נרשם דף כ"ב ותמהתי דשם לית הוכחה לפור דאיתא סהם מ"ר יודע טוף המשבץ כשר לטהרת מלורע (פי' רש"י שהוא לפור סאמור בחורה) וזו היא סגוניא לנגד שנאלקו שם ר"ת וחכמים לאמר לאמיר במיולא כרשם כ"ע ל"פ דשרי כי פליגי בדיוקא כרשם ר"ת לאמר וכשכן שרו והלכתא כר"ת מר זוטרא מתני שרי בדיוקא כרשם כ"ע ל"פ דאסור כי פליגי בדמיורא ר"ת לאמר ורבנן שרו והלכתא כרבנן בשלמא למ"ד במיורא פליגי היינו דקאמי זו היא סגוניא לפשם הלא למ"ד בדיוקא פליגי מאי זו היא סגוניא לבנה ומשני לאפוקי דבתי דאיכא ופרש"י דבתי סגדולות ודיוח בקירות סבתים ושמורות שם ועוד פירש"י לליענא קטן לאמיר דפשק כר"ת דאמר לית ליה דרב יהודה דמכשר ליה לטהרת מלורע דשל טהורות כחיב עכ"ל *) ומהיכן למדו כאן סהוספות לענין לפור דלור דטהור הוא דשל לא הוזכר כאן שום דלור ואי ממה שזכר רש"י בשחוטה שדרש בקירות הבתים הא תירץ זה לאפוקי חוכמי הוא דאמרינן בפירוש דאך שחוטה לכ"ע אסור דע"ז אמרינן לאחוק מדבתי דאוכמי וכמ"ש מהרי"ק שכיאתו בשמוך ולפי הלשון"ד דיש ר"ם בהוספות בת"ש חלא ל"ל כדאוכמא בתי לדין לדין והיינו ר"ת לדין דאיתא שם הא דאין לדין בי"ט לפור היינו לפור דלור שאינה מקבלה מרות דהגא דבי ר' ישמעאל למה נקרא שמה לפור דלור שדרי

ת אם יש לו ג' סימנים בגופו . ומהרש"ל שם פשק דלעולם מהני ג' סימנים לאוד דאז ידוע שאינו דורס ות"ל לאחוז שוב אאר שום סי' אפילו אאילנא רק שידקדקו היטב בהא' סימנים שיהיו לו זפק כלורת שאר זפקים ולא יהא מצוי בתוקלו אבל אין לדקדק בקטנותו דמ"מ זפק הוי ואת אפי' לאינו שדורס אינו כלום דאמרי' סימני הוא טל"ד ולפע"ד אין להקל כ"כ : ע ואין לאכול שום עוף אלא במסורת כו' . פירוש ואז מותר אפילו בלא בדיקה כלל וכן מפורש בתו"ס שם טוד כ' בתו"ס שם דאף במסורת בפי ג' סימנים וכוא תמוה בעיני כדאתאתי בפ"ק ו' דבמסורת אפילו אין בו שום סימן מותר כל כמה דלא מזיין דדרס ורואה שמעשה זה פסמיט הר"ב זה שכתב התו"ס : י יכול לאכלו במקום שהלך שם . ומע"ג דקי"ל מותנין עליו תומרי מקום שילא משם ותומרי מקום שהלך לשם כדאיתא בת"ח סי' תס"ד שאני הכא שהרי משם שאין לוכלין לוחו אינו בשביל שהם תומרים שהוא מאור אלא בשביל חשרון קבלה שלא קבלו בו היתר מלאכותיהם לכן רלוי לסמוך על קבלתם ולאכלו בכל המקומות כל זמן שאין יכולין לבדר איסור כ"כ הרמ"ם : יא יש מי שאוסר ויש מי שמתיר כו' . לא מלאתי מחלוקת זאת בפירוש רק שאחר שהביא בע"י דברי הרמ"ם שהבאתי בש"ך שלפני זה כתב וז"ל והרב"ח כתב בת"ס וז"ל סיו נוהלין במקלה מקומות ובמקלה מקומות אין נוהלין ירלה לי שתומרים על המקלה מקומות שפשט בהן סיתר שלאלה קבלו כן מהלאות הרלשונים הבקיאים בהם לא היו נוהגים סיתר ואפשר דלאותן שנהגו בהם איסור לוסרים שאני לומר מותרים הם אלא שנהגו איסור מפני עופות טמאים סדומים לאלו הטאלים בקלה מקומות עכ"ל . ודעת המחבר שהרשב"א חולק על הרמ"ם ולפע"ד דאין מחלוקת ביניהם דהרמ"ם חיירי במקומות שלא קבלו בו היתר אבל מ"מ לא נהגו בו איסור ובדדייק ליתנא והרשב"א חיירי להדיא במקומות שנוהגים בו איסור וכן נרלה להדיא דשם מהרש"ל שם שימן קע"ו וכ"ג דעת הדרישה ע"ש ומ"מ מה שנרלה מדברי המחבר דאפי' לשבדת שים מי שאוסר שיולא ממקום שנוהגים היתר למקום שנוהגין איסור בודאי מותר לאכול אפי' אין דעתו לחזור הוא אמת וכ"נ דעת מהרש"ל והדרישה להדיא דלא כשע"ת שאוסר בזה לשברת שים מי שאוסר מפני שגם בו ים לחוש שיטעה לדאתא דאתו אין יודעים בודאי טעם האוסרים אלא דמיישינן שמא נהגו איסור

מימי

ביאור הגר"א

הפוסקים ושיפת התום' דבל שי"ל ג' סמנים האתדים בידוע שאינו דורס אין לחוש ותתוס' שם ד"ה חויהו כו' (ע"כ) : [ח] מי שהוא כו' ואם בו' . ר"ל אע"ג דצריך לנהוג חומרי הבקום כו' בפ"ד דפסחים (נ' ל"א) וכפ"א דחולין ע"ש וז"ש ואפילו דעתו כו' כאן כיון דאין אוכלין מחמת חשרון קבלה ולא מחמת איסור ל"ל בה : [ט] ויש מי כו' . בע"ל ובפ"ש בפ"א דנדה (ז' כ') א"א למי שלא יראה את החרש כו' וסברא ראשונה ס"ל דאפשר שאותו הבקום נהגו איסור מפני עיפות טמאים הדומים לאלו שבציים אצלם .

ת"ה . ואע"פ שדחה קצת אין הדיחוי כלום ע"ש (ע"ב) :

ספר

זבחי כהן

וכולל בו קיצור דיני שחיטה ודיני בדיקת הריאה ודיני ניקור כפי מנהגינו · הכל בלשון איטלקי כדי שיהיה שגור בפי כל : זאת ועוד אחרון אחרון חביב · והוא קיצור כל דיני הטרפיות כלול מכל סברות רז"ל חדשים עם ישנים · וציור כל אברי הבהמה עם שמותם בשתי הלשונות אצל כל דין ודין מה שלא נראה עד הנה חדש ממש :

כל המסייע לדבר מצוה זכות הרבים תלוי בו · ובראשם המתנדבים בעם הישרים בלבותם · אחינו בית ישראל די בכל אתר ואתר הבאים על החתום דמחזקי ברכי דשלהי · ה' יאריך בטוב ימיהם ושנותם בנעימים · בשלוה ובהשקט איש תחת גפנו ותחת תאנתו אכי"ר :

מידי חיתה זאת יד כהה דלא לשוו בה אינשי עפר ואפר · ויזרע יצחק בלא"ה הישיש הנכבר מאיר הכהן יצ"ו שוחט דמתא ק"ק ליוורנו יע"א :

פה ליוורנו יע"א

כשנת ויזרע יצחק כארץ החיא לפ"ג

מיד אליעזר מנחם אוטולינגי נר"ו

מדפיס ומוכר ספרים

Con Approvazione.

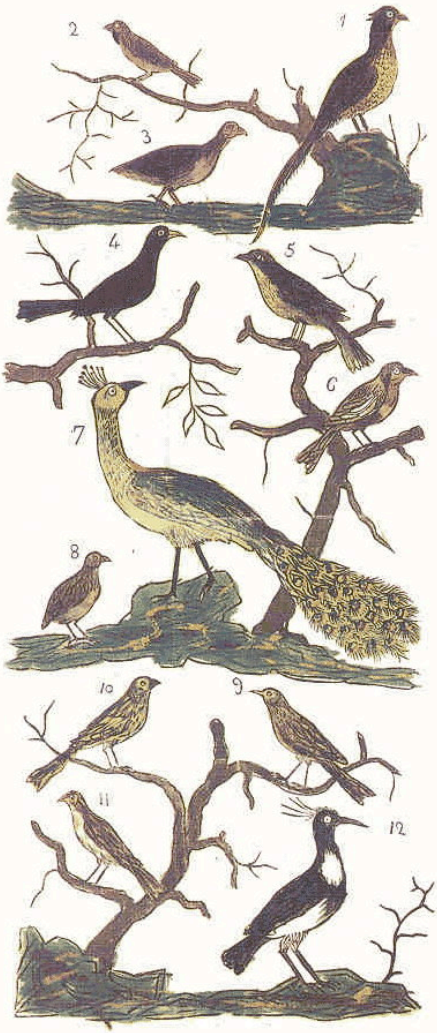
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12

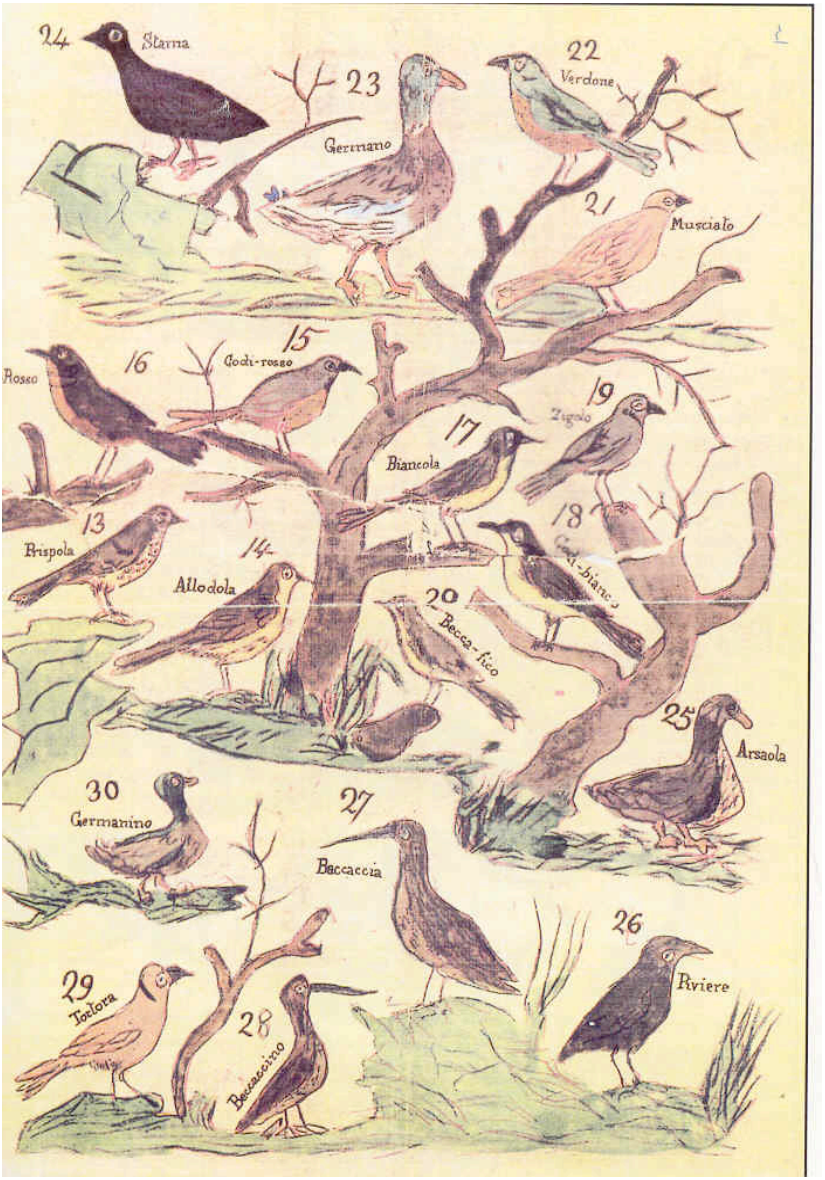
24
Starna
23
Germano
22
Verdone
21
Musciato
Rosso
16
15
Codi-rosso
19
Zigolo
17
Biancola
13
Brispola
14
Allodola
18
Codi-bianco
20
Becca-fico
25
Arsaola
30
Germanino
27
Beccaccia
26
Piviere
29
Tordora
28
Beccaccino

Nora degl'Uccelli che si suol mangiare in questo קק״י di Firenze

Allodole	Pernici
Beccafichi	Pavoncelli
Colombacci	Passere
Fagiani	Quaglie
Ortolani	Tordi
Starne	Tortore

Permani Reali

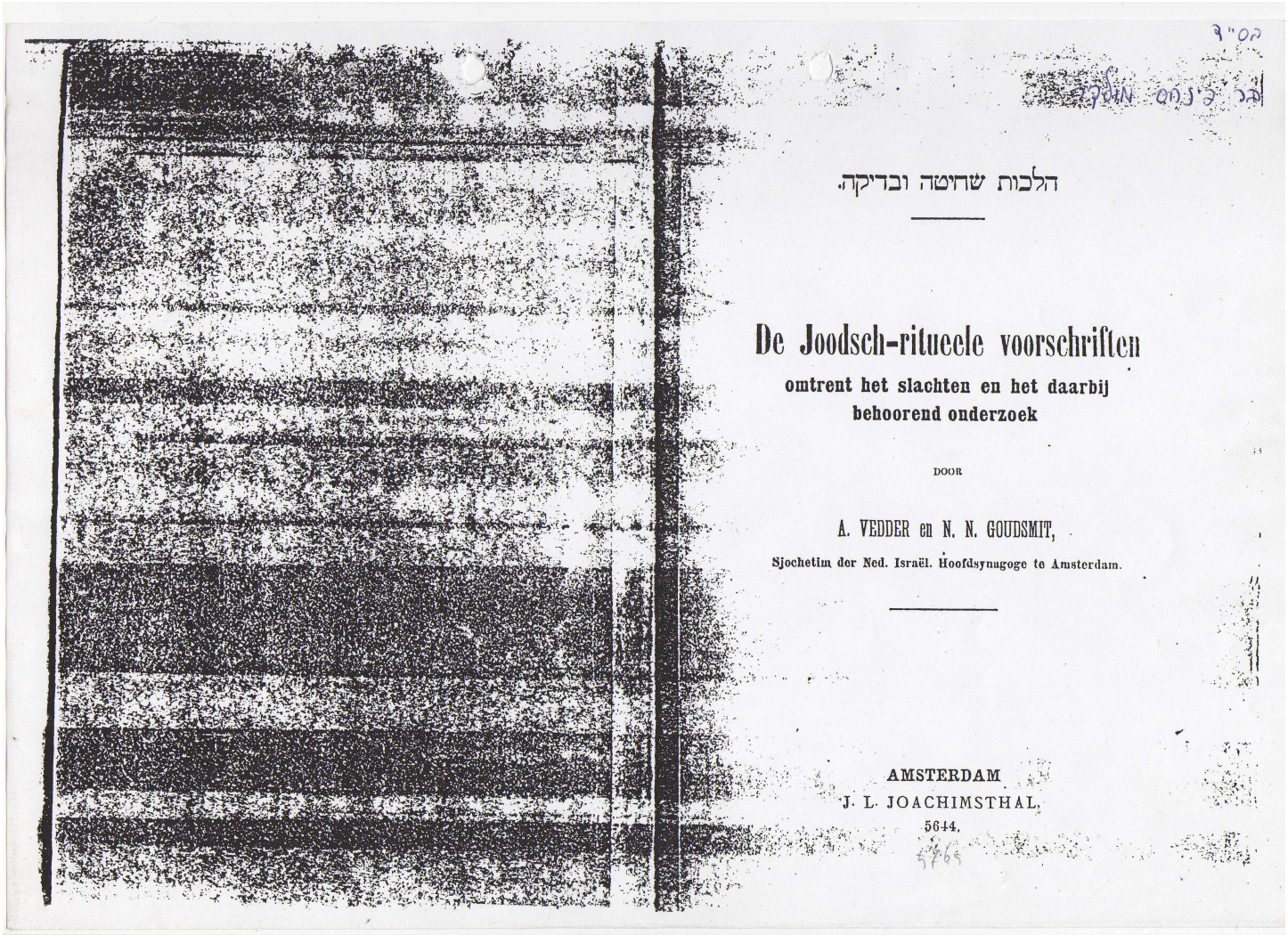

הלכות שחיטה ובדיקה.

De Joodsch-ritueele voorschriften

omtrent het slachten en het daarbij behoorend onderzoek

DOOR

A. VEDDER en N. N. GOUDSMIT,

Sjochetim der Ned. Israël. Hoofdsynagoge te Amsterdam.

AMSTERDAM
J. L. JOACHIMSTHAL.
5644.

Kan het dier dit niet, dan bestaat er gegrond vermoeden van inwendige doodelijke beleediging en is het dier *ongeoorloofd* (טְרֵפָה).

§ 3. Wanneer het dier voorbereid was op den val of den worp, en de gelegenheid had door het uitstrekken van een poot den val te breken of den worp te verzwakken, dan bestaat het vermoeden van inwendige doodelijke beleediging niet. — Het is daarom hoogst raadzaam, dat bij het neerwerpen van het dier niet alle vier pooten gebonden zijn, en dat in het algemeen vooral jong vee niet hevig nedergeworpen worde. Indien iets zoodanigs wel geschied is, mag de Sjochet niet slachten, alvorens het dier de vier ellen gaans volbracht heeft.

§ 4. Het spreekt van zelf, dat ingeval het dier door eenig ongeval een *uiterlijk merkbare breuk* of *beleediging* ontvangen heeft, de Sjochet het niet mag slachten en voor geoorloofd verklaren, voor hij de zaak onderzocht heeft en, zoo noodig, de ritueele beslissing van de geestelijkheid heeft ingewonnen.

HOOFDSTUK XVI.

Eenige bijzondere bepalingen van verschillenden aard.

§ 1. Een dier, waarvan men volkomen overtuigd is, dat het voldragen is, — dat is bij een kalf na *negen* maanden, bij een bok of lam na *vijf* maanden zwangerschap der moeder, — mag dadelijk na de geboorte geslacht worden. Heeft men echter daaromtrent geene zekerheid, *dan mag men het eerst slachten na dat het volle zeven dagen oud is*. Een vogel mag eerst geslacht worden, wanneer hij teekenen van vederen op de vleugels heeft.

§ 2. De Sjochet mag noch in het duister noch bij maanlicht slachten. Zoo hij des avonds slacht, dan moet dit geschieden bij twee lichten of bij één zeer krachtig brandend licht.

§ 3. Bij het slachten van een *duif* is het raadzaam, *ten eerste* de kanalen onmiddellijk vóór het snijden naar het midden van den hals te brengen, *ten tweede*: de vederen aan den hals niet uit te plukken, maar slechts op zijde te leggen.

§ 4. Na het slachten van watervogels (ganzen, eenden enz.) die van een kuif op den kop voorzien zijn, onderzoeke de Sjochet of de vogel ook eene opening in de hersenpan of het hersenvlies heeft. Bij den minsten twijfel daaromtrent moet de geestelijkheid geraadpleegd worden.

§ 5. Wanneer men, een dier willende slachten, slechts de huid insnijdt, maar toch zoodanig, dat er bloed te voorschijn komt, en dan even ophoudt met snijden; of wanneer men bij een vogel zoo hevig de vederen uittrekt, dat er bloed te voorschijn komt, in beide gevallen mag men het slachten niet voltooien. Er bestaat dan gegrond vermoeden, dat de slokdarm geraakt is (נִיקּוּב הַוֶּשֶׁט) en het dier is *ongeoorloofd* (טְרֵפָה). *Men doode het onmiddellijk* en verkoope het dan aan een niet-Israëliet. Het is ongeoorloofd het levend te verkoopen, omdat het schijnbaar en voor een korten tijd zou kunnen genezen en er dan misleiding zou kunnen plaats hebben.

§ 6. Wanneer een vogel, nadat deze behoorlijk geslacht *en het bloed reeds uitgeloopen is*, nog spartelende bewegingen maakt, mag men den dood voltooien door een slag met een hamer, stok of ander dergelijk voorwerp, maar niet door middel van een mes.

§ 7. Wanneer men bij een vogel, die behoorlijk geslacht is, geen bloed uit de snede te voorschijn ziet komen, is de vogel evenwel *geoorloofd*.

§ 8. De volgende vogels zijn voor Israëlietisch gebruik geoorloofd verklaard 1):

a. De gewone haan en hen.
b. De wilde haan of patrijs.
c. Kalkoenen.
d. Waterganzen.
e. Wilde ganzen.
f. Eenden.
g. Wilde eenden.
h. Berg-eenden (Kaapsche eenden genoemd.)
j. Gesneden hanen (Kapoenen).
k. Goud en zilverkleurige faisanten.
l. Vinken.
m. Kwartels.
n. Duiven.

§ 9. Hij, die als Sjochet optreedt, moet zijn: *a.* een streng godsdienstig Israëliet, *b.* bedreven in alle voorschriften omtrent het slachten en het inwendig onderzoek, *c.* bedreven en in staat, om

1) Voor Amsterdam door de geestelijkheid aldaar.

שו"ת מלמד להועיל חלק ב סימן טז

נשאלתי ע"י טעלעגראף מהרב דק"ק באזעל אם העופות שנקראו פאזאנע בל"א הם כשרים. ולפי שהוכרחתי להשיב ג"כ ע"י הטעלעגראף סמכתי על מה שבקהלתנו קהל עדת ישראל שוחטין אותן העופות לחתונות גדולות עפ"י הוראת מו"ר הגאון מו"ה עזריאל הילדעסהיימער זצ"ל זה שנים רבות כידוע לרבים מבני קהלתנו. וע"כ השבתי תיכף שפאזאנען מותרים. אמנם אח"כ ראיתי בספר המילים של החכם לעפי ערך פסיון שכתב בל"א וז"ל: בייא דען דעציזארען הערשט הינזיכטליך דעז פאזאנז איינע מיינונגס - פערשיעדענהייט, אב ער געגעסטען ווערדען דארף אדער ניכט, עכ"ל. /אצל הפוסקים קיים הבדל דעות בקשר לפאזאן אם מותר לאכלו או לא/. ואף שאין להרהר אחר הוראת מו"ר זצ"ל, מ"מ יצאתי לחפש איפוא הם אותן הפוסקים שראה החכם לעפי שאוסרים הפאזאן ולא מצאתי אף אחד מהם שכתב איסור בזה, ומה שמצאתי להיתר אכתוב פה לזכר:

הערוך ערך פסיון כתב שהפסיון שהוא תרגום של שליו הוא מה שקורין בל' איטאליא פסאני /איות לועזי: פאגיאנו/ וכתב ע"ז בעל מוסיף הערוך שהוא בל' יוני ורומי מין עוף טהור וחשוב ועולה על שלחן מלכים. ובאמת ידוע שמלת /איות לועזי: פאסיאנוס/ בל"י וכן /איות לועזי: פהאסיאנוס/ בל"ר הוא העוף הידוע שקורין פאזאן, ומי שחולק ע"ז שפי' מלת פסיוני בש"ס ומדרשים ובתרגם אינו אותו עוף אלא עוף אחר הוא מתעקש. ואל תשיבני שהרי רש"י לועז פרדיש והוא /איות לועזי: פערדיקס ק' ס' כנגד איקס/ שהוא רעבהוהן, אין זה תימא שהרי רש"י היה דר בצרפת ושם לא היה הפאסאן ידוע בימים הקדמונים (שמושב העוף הזה היה באסיא במדינת קאלכיס אצל הנהר פאסיס ומשם נקרא על שמו). ועל כן לועז רש"י בשם עוף אחר שג"כ היה עולה על שלחן מלכים. וכל הראיות שכתבו קצת חכמים לסיוע לפי' רש"י את כולם ישא רוח, ונאמן עלינו בעל הערוך שהיה בקי בלשונות. והמלה פסיון בעצמה תעיד עדות נאמנה שהוא העוף פאסינוס ולא אחר. והמלה פסיון בעצמה תעיד עדות נאמנה שהוא העוף היה לו שאותו הפסיון הוא עוף טהור, וא"כ לו יהא שפי' פסיון בש"ס הוא כרש"י הלא בעל הערוך ובעל מוסף הערוך מעידין שהפאסיאן הוא עוף טהור, ובודאי היה לבני איטליא מסורת על זה. וכתוב בשו"ת דברי דוד לר"ד מילדאלה סי' מ"ח שבאמשטרדם היו נושאים ונותנים על דבר אותן האווזים שמקצת חרטומיהן שחור, ובעודם מדברים נכנס החסיד מוהר"ר משה חיים לוצאטו והעיד עליהם שהם מאותם הנאכלים בערי איטאליאה דנקראים פאייסאני /איות לועזי: פאגיאני/ ושלא היה בהם חשש איסור ופקפוק בדבר עיי"ש, והנה עדותו של רמח"ל הוא קצת שלא בדקדוק כמו שהעיר על זה החכם שד"ל באגרותיו אגרת /תיד/ צד /אלף עשרים ושתים/ כי הפאסאן אינו מין אווזא אלא מין תרנגול, וא"כ אותן האווזים אינם נקראים פאייסאני באיטליא. מ"מ נשמע מעדותו של רמח"ל שגם לו היה ידוע שבארץ איטאליא אוכלים פאסאן, וכן העיד בבירור החכם שד"ל באגרת הנ"ל שכתב להרב הגדול מהר"ר ישראל דייטש אב"ד דק"ק בייטהען בשנת תר"ז בבירור שבכל ערי איטאליא אוכלין הפאסאן. וידוע שהחכם הנ"ל היה מדקדק מאד במלותיו ועדותו עדות ברורה. עוד מצאתי בספר תשובה מאהבה לרא"פ ח"ג סי' שכ"ח שכ' דלא מוכח מרש"י שפאוון (שהוא פפויא בל"א) הוא טווס והוא טהור שמה שלועז רש"י על טווס פאוון יכול להיות שהוא ט"ס שנתחלף הז' בו' וצ"ל פזון, והוא פאזאן /האלפים פתוחים/ שהוא טהור. משמע מזה שגם להרה"ג בעל תשובה מאהבה היה ידוע שהפאזאן הוא טהור. וע"כ הוראת מו"ר נכונה וברורה. ועיין אגרת שד"ל הנ"ל באריכות. אך שמעתי שבארץ אונגארן יש קהלות שאין אוכלין פאזאן, וכמדומה שכן הוא במדינת עלזאס.

שו"ת אגרות משה יו"ד חלק א סימן לד

בדבר עופות פאזאנע אם מותרין לשחוט מע"כ ידידי הרה"ג ר' אפרים גרינבלאט שליט"א. בדבר עופות הנקראים פאזאנע אשר בס' מלמד להועיל כותב להתיר דברתי עם הגרי"א הענקין שליט"א ולא ידוע עוף זה במדינה זו ולכן אין לשחוט עליהם כי אין לנו מסורת עליהם. ודברתי עם הר"ר נפתלי קארעלבאך שהיה רב באשכנז ושאלתיו אם זוכר הוא מקהלתו באשכנז בזה ואמר שלא ידוע לו זה שהיו אוכלין אבל בס' מלמד להועיל מעיד בשם רבו הרב הילדעסהיימער להתיר אבל כותב שיש קהלות שאין אוכלין אותן ולכן אף שביש מסורת באיזה מקום יכולין לסמוך גם במקום שאין להם מסורת על המסורת שבמקום שאוכלין כדאיתא בש"ך יו"ד סי' פ"ב ס"ק י"א אם אין להם מנהג לאסור אף כשיודעין מהמסורת עיי"ש וגם מהט"ז משמע כן וכן סובר גם הגר"א עיי"ש ועל המקומות שלא אכלו אותן אולי אין לחוש להם משום דאולי יש אצלם עופות טמאין הדומין לזה והנהיגו איסור מחמת זה שאין מחוייבין לנהוג כמותן, מ"מ הא על השם לבד ודאי אין לסמוך דאולי יש דומין לו שנקראו ג"כ בשם זה וגם יש שינוי בהשמות בין המדינות אלא צריך דוקא שהמעידים יראו ויכירו בטביעות עין שעוף זה הוא שאוכלין אותו במדינה ההיא ויהיו אנשים מדקדקים שלא יאמרו בדדמי שזה קשה להשיג והרי אנחנו רואין שהרב קארעלבאך שהיה רב בסמוך לשם ולא ידוע לו שאכלו אותן אף שהתשובה בס' מלמד להועיל נכתבה לחותנו אלמא דלא היה מצוי אף שם שיהיה לאכילה וא"כ ודאי לא ימצאו עדים שיכירו בטב"ע לומר שזהו העוף שאכלו בבערלין בקהלתו של הרב הילדעסהיימער ובעל המחבר מלמד להועיל. ובפרט שיש הרבה עופות הדומים לעוף זה שצריך לזה דקדוק גדול שאין לסמוך על סתם אנשים ולא נחשב זה מסורת ואין לשוחטם. ואף אם היתה מסורת טובה היה מהראוי שלא להתירם שלא יטעו בעופות הדומים להם כדמשמע שם שהוא מנהג טוב. ידידו,

משה פיינשטיין

דר. ארי גרינספן שו"ב
הרב ארי צבי זיבוטפסקי שו"ב

כשרותו של הפסיון

הקדמה

במשך אלפי שנים אכלו יהודים עוף טהור בשם פסיון. עוף יפה, עם טעם מיוחד ומשובח. הפסיון היה נאכל בכל תפוצות אשכנז וגם בחלקים מספרד ומתימן[26]. נראה, שמסורת זו נעלמה במאה שנים האחרונות. השאלה היא: האם העוף שהיום נקרא פסיון הוא אותו הזן שנאכל במשך כל השנים, והאם יש דרך "לחדש מסורת" זו ולהתיר את אכילת הפסיון כשנים קדמוניות? להערכתינו קיימים מקורות מידע מספיקים וגם מסורה מוצקה שעשויה להכשיר הפסיון לאכילה גם בזמנינו. על מנת לרדת לעומקם של דברים, יש צורך בהקדמה בענין סימני טהרה השייכין לעופות, וכן את הצורך למסורה בכלל.[27]

סימני טהרה של עופות - בתורה

התורה[28] מבדילה בין בעלי החיים בסימניהם. בהמה או חיה נחשבת כשרה אם היא שוסעת שסע ומעלה גרה. דג כשר אם יש לו סנפיר וקשקשת. התורה מחלקת עוד בין עופות ושרץ העוף. שרץ העוף, כמו חרקים למיניהם, אינם כשרים אלא סוגים אחדים של "חגבים" מסוימים הינם טהורים על פי סימני טהרה שנמנו בתורה ובספרות חז"ל וגם יש מסורת לגביהם.

בניגוד לשאר בעלי חיים, התורה לא נותנת סימני טהרה לעופות, אלה נותנת לנו רשימה של עופות טמאים.[29] בכמה מקרים, אחרי שהכתוב רושם שם העוף הוא מוסיף המלה "למינו", "למינה", או "למינהו," זאת

---

[26] יהודה פליקס, גידול פסיונים בארץ (לשאלת כשרותם). תחומין א, תש"ם 423–432. מחקר יוצא דופן, והרבה מהרקע של מאמרנו מבוסס על מחקרו. המאמר של פליקס הופיע פעם ראשונה ב"טבע וארץ" כרך ח' חוברת ט (סיון תשכ"ו–June 1966) דפים 326–332.

[27] בנוסף למה שכתוב פה, בענייני כשרות של עופות והצורך למסורת, עיין ב– Is Turkey Kosher, Ari Z. Zivotofsky, Journal of Halacha and Contemporary Society, Number XXXV, pages 79-110, Spring 1998.

[28] ויקרא יא:א–כז; דברים יד:ג–כ.

[29] ויקרא יא:י"ג–י"ט; דברים יד:י"א–י"ח.

אומרת העוף הטמא הזה וכל שאר העופות הדומים לו. חוסר זיהוי מוחלט מסבכת את היכולת להבדיל בצורה ברורה בין הטמא והטהור. חז"ל מונים מהפסוקים 24 סוגי עופות טמאים, וכנראה שאר עופות העולם טהורים.[30]

- בספרי חז"ל

חז"ל הבינו את הקושי בזיהוי עופות טהורים ונתנו ארבעה סימנים בדי שנוכל להבדיל ביניהם ובין האינם טהורים כפי שנאמר במשנה: "סימני בהמה וחיה נאמרו מן תורה, וסימני העוף לא נאמרו. אבל אמרו חכמים כל עוף הדורס – טמא. כל שיש לו אצבע יתרה, וזפק, וקרקבנו נקלף – טהור."[31] למרות שחז"ל רצו להקל את המשימה של זיהוי עוף כשר, במשך הדורות נתהוו מחלוקות וספיקות מסביב להסבר של הסימנים האלו. המאירי מבהיר את אי–הבהירות בענין זה בדבריו "ותחילת הדברים שאתה צריך לידע שמשנה זו ופירושה וענינים היוצאים ממנה מבולבלים הרבה ביד מפרשים".[32]

יש כמה פירושים בהסבר "דורס." רש"י[33] הסביר שדורס זה ש"אוחז בצפרניו ומגביה מן הקרקע מה שאוכל." במקום אחר[34] רש"י נותן הסבר שונה: "שכל עוף הנותן רגלו על האוכל כשהוא אוכלו, ומחזיקו ברגלו שלא ינוד ולא ינטל כולו אצל פיו, הוא דריסה." תוספות מתווכח עם רש"י ונותן הסבר אחר. הם טוענים שפירושו הוא "דורס ואוכל מחיים ואינו ממתין לה עד שתמות." לעומת זאת, הרמב"ן[35] מפרש "שהוא הצד ציד והורג אותם במכת דריסה שדורסן בצפרניו." ויש עוד פירושים בנוסף לאלו.

זפק הוא הסימן הכי פשוט להבין. בתורה[36] היא נקראת מראה, והיא כעין כיס בסוף הוושט שבו מקבץ העוף את האוכל לפני שזה מגיע לקיבה. למרות שזה אחד מהסימנים שנמנה במשנה, עופות המים כגון אווז וברווז אין להם זפק ומכל מקום נחשבים כמין טהור.

הקורקבן מורכב משני חלקים: בשר עבה בחוץ וקרום יותר דק

---

[30] חולין סא:ב; רמב"ם, הלכות מאכלות אסורות א:ט"ו; שו"ע יו"ד פ"ב:א; חכמת אדם ל"ו:ב.

[31] חולין ג:ו (נט:א).

[32] בית הבחירה, פירוש על מסכת חולין ג:ו.

[33] חולין נט:א; ומאד דומה למה שהוא כתב בגדה נ:ב.

[34] חולין סב:א.

[35] חולין נט.

[36] לדוגמה, ויקרא א:ט"ז.

בפנים, והוא כקיבה של עוף. הסימן שבו מדבר המשנה, היא שהקרום הפנימי, שבו נמצא הרעי, נקלף מן הבשר בלי סיוע של סכין. לפי הרמב"ם[37] משלושת הסימנים הגופניים, זה היותר חשוב. הוא כותב שהגאונים היו מתירים עוף אם הוא לא דורס ואם רק קורקבנו נקלף.

המשמעות של אצבע יתרה תלוי במחלוקת ראשונים. לפי רש"י[38] מתייחס לאצבע האחורית שמוגבהת מהאחרות. הר"ן[39] מסביר שמהשלשה האצבעות הקדמיות, האמצעית ארוכה יותר מהשאר.

אחרי כל זה, נשארת השאלה איך להשתמש בסימנים. האם צריך כל ארבע? או שמא העיקר הוא שהעוף לא דורס אף שאין לו השלושת הסימנים הגופניים? או אולי משהו אחר? גם זה תלוי במחלוקת עצומה, שלא נכנס אליה פה.[40]

יש סימנים נוספים, פחות חשובים, שגם נזכרים בחז"ל. לדוגמה, אם ביצת עוף היא או חדה בשני צדדיה או עגולה הוא ודאי טמא. אבל אם צד אחד עגול וצד אחד חד אולי הוא כשר.[41] בתקופה מאוחרת יותר המשיכו להוסיף סימנים נוספים כמו שאמרו כל עוף שחרטומו רחב ורגלו רחבה כאווז, אינו דורסת, ובצירוף שלושת הסימנים הגופניים העוף כשר.[42]

חלק מהראשונים, וכמה מהאחרונים פסקו על כשרות של עופות מסוימים על פי סימנים.[43] אף על פי שהרבה סמכו על הסימנים היו כאלו שפקפקו.[44] עקב טעות בפסק בתקופת התלמוד בקשר לעוף הנקרא תרנגולתא דאגמא, רש"י[45] כתב: "נראה לי דעוף הבא לפנינו יש לומר שמא ידרוס... ואין עוף נאכל אלא במסורת, עוף שמסרו לנו אבותינו בטהור... כדאמר לקמן (ס"ג ב') שעוף טהור נאכל במסורת." המחבר[46] גם הרגיש את הבעיה

---

[37] הלכות מאכלות אסורות א:י"ט.

[38] חולין נ"ט:א.

[39] חולין ס"א:א

[40] לסיכומים ארוכים, מסודרים, ומקיפים, עיין בפרי תואר יו"ד פב:ג; הגהות הגר"א יו"ד פב:ב; שו"ת צמח צדק יו"ד א:ס.

[41] חולין סד:א–ב.

[42] שו"ע יו"ד פב:ג

[43] רמב"ן, חולין סב; שו"ע יו"ד פב:ג.

[44] שו"ת משיב דבר, יו"ד כב.

[45] חולין ס"ב:ב.

[46] [illegible]

הזו ופסק: "ואע"פ שיש לו ג' סימנים אלו אין לאכלו לפי שאנו חוששין שמא הוא דורס אלא א"כ יש להם מסורת שמסרו להם אבותיהם שהוא טהור." אחר כך הוא מביא כמה שיטות להוכיח שעוף מסוים אינו דורס, ולזה הרמ"א[47] מדגיש: "ויש אומרים שאין לסמוך אפילו על זה ואין לאכול שום עוף אלא במסורת שקבלו בו שהוא טהורה וכן נוהגים, ואין לשנות."

אולי יש דרך לעקוף את הדרישה הזאת למסורת. הגמרא[48] אומרת בקשר לבהמות "לעולם אין מתעברת לא טמאה מן הטהור ולא טהורה מן הטמא". זאת אומרת אם יש בהמה שלא ברור אם היא טהורה, אבל היא מסוגלת להתעבר מ – או להפרות – בהמה טהורה, אז היא ודאי טהורה. האם כלל זה שייך גם לעופות? יש שמתלבטים בענין, אבל יש הרבה פוסקים שמכריעים שחוק זה כן שייך גם לעופות. לדוגמה, האבני נזר כותב בצורה חד משמעית שהוא גם כולל עופות: "אלא ודאי באמת גם בעוף אינו מתעבר טהור מטמא".[49] בהמשך הוא משתמש בזה גם למעשה: "ואם באמת כן הוא שמתעברים זה מזה ומולידים ביצים, ומגדלים אפרוחים, יהיה ראיה שכולם כשרים."[50] הבן הצעיר של הצמח צדק, האדמו"ר מוהר"ש[51] מליובאוויטש גם פסק "ובודאי כמו שהוא בבהמות וחיות כן הוא בעופות ג"כ... ומאחר שאנו רואים [ש]מתעברות ומטלת ביצים... הרי זה מוכח טובא שגם... הוא טהור, שאל"כ לא היתה מתעברת ממנו."[52]

פסיון

הקדמה זו בסימני טהרה של עופות, והצורך למסורה נותנים לנו את הכלים לנתח את תעלומת העוף הנקרא פסיון, ובאנגלית Pheasant. עוף זה היה ידוע אלפי שנים והשם המדעי שלו הוא Phasianus. הרבה מינים וזנים יש לפסיון, יש זנים יפים ביותר עם צבעים מדהימים. אנחנו נדון בפסיון המצוי שנקרא בעברית גם פסיון אציל ובאנגלית the common pheasant,

---

[47] שו"ע יו"ד פב:ג.

[48] בכורות ז:א.

[49] שו"ת אבני נזר יו"ד א:עה:ט.

[50] שו"ת אבני נזר יו"ד א:עה:כ.

[51] הרב שמואל שניאורסון,1834–1882, הרבי הרביעי של ליובאוויטש, עיין Encyclopedia Judaica 14:1435.

[52] אגרות קודש מאת כ"ק מוהר"ש נ"ע ליובאוויטש, תשנ"ג, דף ח. אנו מודים לרב יהודה הורוויץ למקור הזה.

או בשמו המדעי *Phaisianus colchicus*.[53]

היוונים לכדו אותו כבר לפני כ3300 שנים.[54] לפסיון המצוי יש צורה ידועה וברורה. נקרא the Ring Necked Pheasant עקב טבעת לבנה על צווארו הכהה של הזכר. נוצות גופו יפות וחומות ונוצות ארוכות יוצאות מזנבו, ועד היום הן מבוקשות לקישוטי כובעי נשים. הרומאים גידלוהו כעוף נוי וכמה נמלטו מכלוביהם וככה הגיעו ליערות ולשדות של אירופה. הוא היה העוף המובחר לצייד עקב זריזותו והטעם המשובח של בשרו. עד היום צדים אותו בכל תפוצות תבל.[55]

ספרות חז"ל[56]

ברור לחלוטין שהעוף המוזכר בתלמוד בשם פסיון הוא עוף טהור. התורה[57] מספרת "ויהי בערב ותעל השלו ותכס את המחנה..."., ופעם שניה[58] "ויהי העם כמתאוננים... ורוח נסע מאת ה' ויגז שלוים מן הים..."., ואמרו חז"ל "ארבע מיני סליו הן, ואלו הם: שיכלי, וקיבלי, ופסיוני, ושליו."[59] התרגום יונתן אפילו מתרגם[60] "שלו" כ–"פיסיונין", היינו פסיון.

הגמרא[61] שעוסקת בחיוב מצוות כיבוד אב אומרת "יש שמאכיל לאביו פסיוני וטורדו מן העולם, ויש מטחינו בריחיים ומביאו לחיי העולם הבא." כבוד חומרי חשוב ביותר היה להאכילו פסיון. טעמו המשובח עושה אותו ראוי לשולחן מלכים.

המדרש מדגיש את טעמו המיוחד של המן. האוכל את המן מצא בו כל טעם שהוא רצה. "מי שהיה מתאווה תרנגול או פסיון, או טווס, כך היה

---

[53] For general information on pheasants see World Pheasant Association POB 5, Lower Basildon, Reading RG8 9PF, United Kingdom

[54] Poultry Genetics and Breeding, 1990,R.D. Crawford, ed. Page 2

[55] ראה באינטרנט: www.pheasant.org.uk.

[56] הבאנו רק דוגמאות אחדות. לעוד מקורות ראה פרק ה מספר "עופות בספרות התלמודית", מאת שמואל שפירא, תשכ"א והמאמר של פליקס.

[57] שמות טז:יג.

[58] במדבר יא:לא.

[59] יומא עה:ב.

[60] בשמות טז:יג. בכמדבר יא:לא הוא מתרגם אותו כ–"שלוי" היינו שלוים.

[61] קידושין לא:א.

טועם".[62] עוף אחר שחז"ל החשיבו כבן משפחה של הפסיון הוא הטווס (peacock) אין ספק שגם הוא היה נחשב כעוף טהור. "תרנגול טווס ופסיוני אע"פ שדומים זה לזה – כלאים זה בזה."[63] כנראה גידלו שלשה אלו ביחד,[64] והירושלמי מזכיר שאסור להכליא "תרנגול עם הפסיוני, תרנגול עם הטווסת."[65] אחד מסימני עשירות של אדם הוא "כמה טווסים יש לו, כמה פסיוני יש לו".[66]

הפסיון גם משמש לשבחה של ארץ ישראל. כשרבי יהושע בן חנניה רצה להוכיח לאדריינוס קיסר שלא חסר בארץ ישראל שום דבר, הוא הביא לו "פסיאנין מן ציידין" [67]

מסורת ראשונים ואחרונים

רבנו נתן ברבי יחיאל מרומי, בעל ספר הערוך במאה ה–11 מתרגם פסיון בגמרא ל"פזאנו". זה שם העוף בימי הביניים. במאה ה–17 כתב בעל ה"מוסף הערוך", רב בנימין מוספיא, בענין הפסיון, "בלשון יווני ורומי, מן עוף טהור ועולה על שולחן מלכים". הסמ"ג, רב משה מקוצי (במאה ה– 13; מצוות עשה ס' רלד), מביא דברי רבו, רבי יהודה ב"ר יצחק שירליאון כי רבי יצחק ברבי שמואל (ר"י הזקן) "בדק בעוף שקוראים פיישני"ץ ומצא בהם סימני טהרה וראה שהיתרם וכן היה רבנו יעקב ובני פרובנציא אוכלים אותו על פי המסורת".

בשו"ת דברי דוד[68] ע"י הרב דוד מילדולה, מספר שהרמח"ל (1707–1747) העיד על הפסיון. תוך כדי דיון ארוך בענין אווזים עם מקור שחור מספר הדברי דוד "נכנס מעלת החכם המפורסם החסיד כמוהר"ר הרמח"ל ז"ל... והעיד עליהם שהם מאותם הנאכלים בערי איטאליאה דנקראים פיי'סאני, ושלא היה בהם חשש איסור ופיקפוק... ".

עדות חשובה באה מהרב יצחק בן מאיר הכהן, מחבר ספר "זבחי כהן" שנדפס בליוורנו ,איטליה ב1832. המחבר, שוחט ובודק ידוע באיטליה,

---

[62] במדבר רבה פרק ז.

[63] תוספתא כלאים א:ז.

[64] ראה בבא קמא נה:א.

[65] ירושלמי ב"ק סוף פרק ה.

[66] בראשית רבה פרק ע.

[67] קהלת רבה פרק ד.

[68] סימן מח.

צירף לספרו תמונות של 30 עופות שעליהם היתה לו מסורה שהם כשרים. הרב ישראל מאיר לוינגר בספרו[69] מספר שבחקירתו הוא מצא מספר עותקים של הספר שבהם המחבר צייר את התמונות בצבעים. התמונה הראשונה היא בלי שום ספק הפסיון (faggiano reale).

בספרו מלמד להועיל, הרב דוד צבי הופמן כותב "נאמן עלינו בעל הערוך, שהיה בקי בלשונות, והמלה פסיון בעצמה תעיד עדות נאמנה שהוא העוף פסינוס ולא אחר ... ובוודאי היה לבני איטליה מסורת על זה". הוא גם אומר שרבו, הרב עזריאל הילדסהיימר, פסק שהפסיון הוא עוף טהור.[70]

הרב ישראל וועלץ שהיה הרב דק"ק בודאפסט כותב "בשנת תר"ץ שמענו מאנשים נאמנים שבגליל העליון (אבערלאנד) שבמדינת הונגריה, וכעת היא מדינת סלובקיה, אוכלים עוף פאזאן, וגם לרבות קהילות קדושות גדולות פרעסבורג (בראטיסלאבה) ודונסרדלי... ואוכלים שם עוף פאזאן (בלשון הונגריה: facan) על פי מסורת בלא פקפוק כלל, ואין פוצה פה ומצפצף".[71] גם שו"ב ר' מ' ברשטין כתב, אבל כנראה לא מסר אישית שהיתה לו מסורה על כשרות פסיון.[72]

העידן דידן

ב1981 נתבקשנו לשחוט פסיון. חקרנו הנושא ומצאנו תשובה של הרב משה פיינשטיין להרב אפרים גרינבלאט מטנסי "בדבר עופות פאזאנע אם מותרין לשחוט"[73]. הרב פיינשטיין אומר "דיברתי עם הגרי"א הענקין שליט"א ולא ידוע עוף זה במדינה זו, ולכן אין לשחוט עליהם כי אין לנו מסורה עליהם. ודיברתי עם הרב נפתלי קארעלבאך שהיה רב באשכנז ואמר שלא ידוע לו שהיו אוכלין[74] מכל מקום הא על השם לבד ודאי אין לסמוך

---

[69] מאור למסכת חולין (חלק שני) ולמסכת בכורות, תשנ"ה, 29–33.

[70] מלמד להועיל ח"ב סימנים טו, טז.

[71] תל תלפיות, כרך מ"ה, שנת תרצ"ח עמוד 136; פרופסור יהודה פליקס סיפר לנו שלפני כמה שנים הוא שמע שהרב וועלץ עדיין חי, וגר בבית אבות בירושלים. פרופסור פליקס הביא שני פסיונים חיים לבית אבות. הוא נכנס לחדר של הרב וועלץ עם העופות בידיו והרב וועלץ הביט בפסיונים ואמר "כשר, כשר, כשר".

[72] בספר עולם התושיה (נדפס בלונדון, תשי"א) ומוזכר בטבע וארץ ד:ו (ינואר, 1964) 180.

[73] אגרות משה יו"ד א' סי' ל"ד.

[74] אלמנתו של הרב אלימלך קארעלבאך ז"ל (בנו של הרב נפתלי קארעלבאך זצ"ל ותאומו של הרב שלמה קארעלבאך) שו"ב ותיק בנוארק, ניו דז'רזי, אמרה לנו בשיחה אישית

דאולי יש דומין לו שנקרא גם כן בשם זה, וגם יש שינוי בהשמות בין המדינות, אלא צריך דווקא שהמעידים יראו ויכירו בטביעות עין שעוף זה הוא שאוכלין אותו במדינה ההיא ויהיו אנשים מדקדקים".

לפי תשובתו של הרב פיינשטיין יוצא:

1) אין לנו באמריקה מסורה ידועה וברורה שהעוף פסיון הוא טהור.[75]

2) מסורה מילולית לא נחשבת בהלכה כמסורה.

3) המסורה דורשת ראיית העוף והכרה ע"י טביעת עין.[76]

4) ושיהיה המסורה ע"י איש תורה ונאמן.

כנראה הוא חולק על המלמד להועיל שכתב "והמלה פסיון בעצמה תעיד עדות נאמנה שהוא עוף פסינוס ולא אחר."

דיברנו עם פרופסור יהודה פליקס, לשעבר ראש המחלקה ללימודי ארץ ישראל באונברסיטת בר אילן, מומחה בצמחים ובעלי חיים בהלכה וחוקר בנושא פסיון בהלכה. היה ברור לו שעוף הפסיון היה כשר אבל מסורה לא היה לו.

כמעט התייאשנו על מציאת מסורה עד שיום אחד בבית מדרש בישיבת הר עציון סיפר לנו ידידינו הרב חננאל סרי, שבדיוק באותו שבוע אמר הרב יוסף קאפח זצ"ל[77] בשיעורו השבועי, שהיה לו מסורה על טהרתו של הפסיון. בגלל שהמבקש, וגם אנחנו, הם בני אשכנז, חשוב לברר שיש דיון בשולחן ערוך בענין כשרות העוף באופן שיש מסורה בעיר אחת ואין

עוף פסיון, ואז הוא אמר לה שעוף זה הוא פסיון ואין לנו מסורה עליו.

[75] כנראה היתה מסורה באמריקה שלא היתה ידועה לו. סיפר לי הרב שמריהו יזגור שבהיותו רב בפיירלאן, ניו דז'רזי, סיפר לו אחד מחברי קהילתו בשם אליוט הרשקוביץ שבשנות השישים הוא היה אוכל פסיון. הוא זוכר איך שהוא היה הולך למשחטה בשם Sadano's בנוארק, ובוחר הפסיון ומשאירו לשוחט, ומקבל אותו שחוט עם החותמת–מתכת של השוחט (plumba). לאחר חיפוש מצאנו בעזרתו של הרב אלעזר מאיר טייץ, רבה של אליזבט, ניו דז'רזי, שהשוחט בתקופה ההיא – שכנראה היתה לו מסורה בפסיון –'היה הרב יהודה אלקסנדר הס. נכדו, מנדי הס, סיפר לנו שבשנות ה–50 היה סבו השוחט היחיד שקבל אישור שחיטה מהרב ברויער זצ"ל, רבה של קהילת עדת ישורון בורשינגטון הייטס. הרב הס נפטר ב–1997 בגיל 99.

[76] עיין גם בדרכי תשובה יו"ד פב:לד.

[77] הוא היה הרב של עדת התימנים בירושלים ומגדולי חכמי תימן בדורו. מחבר ספרים רבים כולל תירגום ופירוש של הרבה ספרים של הרמב"ם, גדול חוקרי הרמב"ם, חבר בית הדין הגדול לערעורין בירושלים, חבר מועצת הרבנות הראשית לישראל.

בעיר אחרת.[78] יש שאומרים שעיר שאין בה מסורה יכולה לסמוך על עיר שיש בה מסורה להתיר אכילת העוף. ויש אוסרים, וככה פוסק הרמ"א. אבל הש"ך במקום מבהיר שהפסק הזה רק כאשר יש מסורה שלילית בעיר שהעוף איננו כשר. אבל אם יש רק חוסר ידיעה כולם מודים שאפשר לסמוך על המסורה מעיר אחרת.

ערב המלחמה בלבנון נסענו צפונה עם שיירה ענקית של כלי צבא לקיבוץ שהיה מוכן למכור לנו 2 פסיונים. קנינו וחזרנו לירושלים. הלכנו לרב קאפח. הוא ראה וזהה את העוף ואמר שהוא כשר, וששחטו עוף זה בתימן. הוא שחט אחד, ואחד ממנו (ארי גרינספן) שחט את האחר. פליקס ואנחנו בדקנו, ואישרנו מה שפליקס מצא לפי עשרות שנים, שיש לעוף הזה זפק, אצבע יתירה, וקורקבן שנקלף.

אחרי השחיטה נתן לנו הרב קאפח מכתב לאשר כשרות הפסיון. הוא כתב:

ב"ה, הנני מאשר בזה שהיו לפני הרב אריה יוסף בן הרב אנשיל מרדכי, והרב ארי צבי ב"ר דוב זיבוטופסקי, שניהם מארה"ב והביאו לפני עוף הפסיון, הוא הנקרא בערבית "תדרג'" ובתימן נקרא "דראג'"[79] הידוע לי שהוא עוף טהור ויש בו כל סימני טהרה, ויש לנו בו מסורת שהוא עוף טהור וראינו רבנים גדולים ששחטו את העוף הנ"ל בלי שום פקפוק. ועל כן שחטו עוף זה בפני כדמו"י.

ועל זה באתי על החתום היום א' ט"ו בסיון התשמ"ב
נאום יוסף קאפח
חבר בית הדין הגדול לערעורין, חבר מועצת הרבנות הראשית לישראל

חשוב מאד להדגיש שהרב קאפח לא רק אמר שזה טהרה, אלא "ויש לנו בו מסורת."

עוד ראיה יש בכשרותו של הפסיון שעד כה לא נזכרה. למעלה הזכרנו שבעל חי טמא אינו מתעבר מבעל חי טהור, ושהרבה פוסקים מוכנים להשתמש בכלל זה גם בקשר לעופות. והנה הפסיון יכול להתעבר מתרנגול וגם מתרנגול הודו,[80] שני עופות שמקובלים ככשרים.

---

[78] יו"ד פב:ה.

[79] בספר כף החיים סימן פ"ב סקכ"ה כותב הרב יעקב חיים סופר "עוד יש בעיר בגדאד יע"א מין אחר והוא ג'כ קטן וקורין אותו בערבי דאר'ג ואין להם קבלה בו ונוהגין בו איסור". מ"מ הוא לא אוסר העוף אלא אומר שאין לו מסורה.

[80] Inheritance of Plumage and Shank Color in Ring-necked Pheasants and

סיכום

העוף שנקרא פסיון בתקופת התלמוד היה ידוע כעוף טהור. יש כמה וכמה תשובות במשך ימי הביניים עד למאה ה–19 שמזכירות העוף בשמו, כעוף טהור. יש אפילו ספר מלפני כ–170 שנה עם תמונה של העוף שנקרא היום פסיון כעוף טהור. יש בו כל סימני הכשרות שחז"ל דורשים: זפק, אצבע יתירה, וקורקבן שנקלף ביד, ואינו דורס. לפי הערוגת הבושם עוף ששכיח שרואים שאינו דורס ויש בו כל הסימנים, כשר אפילו בלי מסורת. הוא כתב "דאם היו דורסים אי אפשר שלא היה מזדמן בשום פעם שהיינו רואים איזה מהם דורס".[81] ופסיון שכיח ומצוי וידוע שאינו דורס. ביציו עגולות בצד אחד וחדות בצד השני. הפסיון מסוגל להזדווג עם עופות טהורים אחרים. יש גם מסורה בעל פה ומסורה מעשית מהרב יוסף קאפח ז"ל. בכך ודאי מתקיים דברי הרב פיינשטין "שצריך דווקא שהמעידים יראו ויכירו בטביעות עין שעוף זה הוא שאוכלין אותו במדינה ההיא ויהיו אנשים מדקדקים".

אחרון אחרון חביב. כמעט אין אדם בישראל שחולק על כשרות התרנגול. ומה מקורו של התרנגול? רוב החוקרים טוענים שהתרנגול שאנו אוכלים היום מקורו בעוף שנקרא Red Jungle Fowl. אותו עוף מוגדר בהגדרתו המדעית כ-family Phasianadae[82]. זאת אומרת שיש קירבה גנטית בין התרנגול והפסיון.[83] זה והעובדה שכל סימני כשרות יש בו, וגם מסורה קיימת בו (הודות להרב יוסף קאפח ז"ל), וגם שהוא מזדווג עם עופות כשרים, מרבילים למסקנה שהוא עוף טהור.[84]

יאכלו ענוים וישבעו[85]

Domestic Fowl Hybrids, Bhatnagar, Rheinhart and Jerome, Poultry Science, 51(1972):911-915 and Crawford, pages 376-377.

[81] ערוגת הבושם קונטרס התשובות קעב.

[82] Poultry Genetics and Breeding, 1990, R.D. Crawford pg. 5.

[83] גם חז"ל הכירו דמיון בין פסיון ותרנגול, ראה הערה 38.

[84] בהזדמנות זו, מבקשים כותבי שורות אלו את כל מי שבידו מסורות בדבר כשרות של עופות (או בהמות) להודיע לנו: azz@Lsr.nei.nih.gov או ari@tekhelet.com או POB 2233, Efrat, Gush Etzion 90435, Israel.

[85] תהילים כב:כז.

ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਪੱਤਰ
ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਪੱਤਰ
ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ

ਸ੍ਰੀ ਮਾਨ,

ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਗੰਭੀਰ ਸਮੱਸਿਆ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਦਿਵਾਉਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ। ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਸਿਰ ਕਰਜ਼ੇ ਦੀ ਰਕਮ ਦਿਨ-ਬ-ਦਿਨ ਵਧਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦੇ ਹੱਲ ਲਈ ਕੁਝ ਸੁਝਾਅ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਆਸ ਹੈ ਆਪ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸੁਝਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰੋਗੇ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਇਸ ਸਮੱਸਿਆ ਦਾ ਹੱਲ ਕਰੋਗੇ।

ਧੰਨਵਾਦ।

RABBI MOSES FEINSTEIN
455 F. D. R. DRIVE
New York, N. Y. 10002

OREgon 7-1222

משה פיינשטיין
ר"מ תפארת ירושלים
בנוא יארק

בע"ה 11/12/84

Dear Rabbi Greenspan and Rabbi Zivotofsky, שליט"א

I regret the considerable delay of my response; a variety of circumstances contributed.

We are intuitively, and factually convinced, that the present is indeed Kosher.

However, pragmatically, the Halacah requires, for a variety of reasons, an actual overall, and visual, tradition, assuring the permissibility of eating a specific fowl, to render it Halacahally Kosher.

Unfortunately, these prerequisites are lacking vis-a-vis the present-

If I can be of further assistance, don't hesitate to correspond-

wishing you all the best,

sincerely,

Ari Zivotofsky
496 Duryea Terrace
West Hempstead, NY 11552

Ari Greenspan
1499 East Terrace Circle
Teaneck, NJ 07666

November 21, 1984

HaRav Moshe Feinstein
455 F.D.R. Drive
New York, NY 10002

Kvod HaRav, שליט"א

We thank the Rav for his response to our inquiry regarding the Kashrut of the American Common Pheasant and we understand the Halachic requirement for "an actual oral and visual tradition to ascertain the permissibility of a specific fowl".

Pursuant to this requirement, we have enclosed a copy of the letter we received from Rav Kapach of Jerusalem, Israel. It certifies that we have indeed received the necessary oral and visual tradition from him, on ג' סיון תשמ"ד. We have also seen the American Common Pheasant, and find that it is identical to the pheasant known as פסיון אמריקאי which we showed to Rav Kapach in Israel.

In light of this fact, we are asking the Rav to reconsider his Tshuva in אגרות משה יו"ד חלק ד סי"ב and also to send us a letter stating his permission to Shecht and eat this pheasant in America.

We anxiously await a reply.

Sincerely yours,

ari Zivotofsky

Ari Zivotofsky, שו"ב

Ari Greenspan, שו"ב

בי"ג תמוז תשס"ד (2.7.04 למנינם) באו לביתי ברומא שבאיטליה הרב ד"ר ארי זיבוטפסקי וד"ר ארי גרינספאן. הם הראו לי תמונות של מינים שונים של עופות ושאלו אותי איזה מינים אני שחטתי, אכלתי והכרתי ממורי הוראה ופוסקים שהם כשרים. אני העדתי בפניהם שיש לי מסורת בנוגע ל ...

the pheasant (פסיון)(known in Italian as FAGIANO),
the guinea fowl פנינה(known in Italian as FARAONA),
the quail שלו(known in Italian as QUAGLIA),
the Chucker חוגלה(known in Italian as PERNICE),
and the shtarna (known in Italian as STARNA).

בייחס לכל המינים הללו אני למדתי מאבי הרב והשוחט SHABATAI TCAFF ז"ל, וגם מרבנים אחרים שזכיתי ללמוד מהם שיש להם מסורת שהם מינים כשרים. כשהייתי שוחט ב Livorno שחטתי ציפורים אלו בשנים 1948/55. למדתי שחיטה מרב MORDECHAI IDLAF LATES ז"ל ומרב _____ _____ _____

שהיו LIVORNO וכהנתי כרב ראשי בשנים 1942 /2004.

אני מוסר הודעה לכל מאן דבעי שה pheasant, the guinea fowl, the quail, the Chucker, and the shtarna הם מינים כשרים ומותר לאוכלם בלא כל ספק.

חתום

הרב _____ טואף

רב הראשי (לשעבר) רומי

כ"ט תמוז ה'תשס"ד

July 29, 2008 / 26,5768תמוז

לכל מען דבאי:

אני, מאיר דהן שו"ב, שלמד ההלכות ומעשה השחיטה ממורי המכובד ומלומד הרב שמעון קוטלר שו"ב, שוחט לשנים ארוכות בליברפול אנגליה. הנני מעיד שמורי הרב שמעון קוטלר מסר לי מסורת כשרות על העוף הנקרא the common or ring necked pheasant באנגלית ובעברית הפסיון המצוי. בלטינית Phasianus colchicus

תמונת העוף המופיע מתחת לשורות אלו, הוא מין טהור, וביחד עם הרב שמעון קוטלר שחטנו אותם כמה פעמים במשך השנים בעבודתנו כשוחטים בליברפול.

חתום על ידי

מאיר דהן שו"ב

I, Meir Dahan, shu"b, who learned the halachot and art of shechita from

my esteemed teacher Rav Shimon Cutler, shu"b, a long time shochet in

Liverpool, UK, do hereby testify that my teacher, Rav Cutler,

transmitted to me that the mesora of the kashrus of the bird called the common or ring-necked pheasant in English, pasyon in Hebrew, and Phasianus colchicus in Latin,

whose picture appears below these lines It is a min tahor, and together we shechted

them several times over the years as sho-chtim in Liverpool.

Signed

Meir Dahan, Shochet and Bodek

THE Really JEWISH FOOD GUIDE

The London Beth Din Kashrut Guide

2002 - 5762/3

united synagogue

© United Synagogue Kashrut Board 2002

milk. In order to prevent confusion, bread should always be parev - so it must not be made with butter or milk products.

FISH & MEAT

Another rule is not to eat fish and meat together - but for a different reason to that of separating meat and milk. The Talmudic sages advised that such a combination is physically harmful. So you shouldn't use a Worcestershire Sauce made with anchovies, in the preparation of a meat dish. (You will find a brand made without anchovies listed in the Guide).

It is acceptable to eat meat immediately after fish, and vice versa; say a salmon canapé after a cocktail sausage at a reception, but it is the custom to cleanse the palate first by having some bread or a drink in between. This may explain the reason why some people drink a Le'chaim - a toast in whisky, vodka or another strong liqueur -- after the gefilte fish at the Shabbat table before moving on to the next course!

MEAT

The basic rules about which animals, birds and fish are kosher are set out in Leviticus Chapter 11. Pig meat is specifically prohibited and the rule for red meat is that the animal must have cloven hooves and chew the cud - such as goats, sheep, cattle and deer. Kosher venison is not generally available in the UK only because, according to agricultural regulations, deer must be shot in the open field, not brought into an abattoir. In the 19th century, kosher butchers used to go down to the Rothschilds' estate once a year to slaughter deer, in order to maintain the tradition of shechita of deer in England.

The Torah lists only the birds which are forbidden to eat, such as ostriches, owls and vultures. We cannot be sure of the true identity of the species listed but, by tradition passed down through the generations, we know we can eat poultry such as duck, chicken, goose and turkey. Pigeon, pheasant and partridge are also kosher, while a Germanic tradition also allows sparrow, but you would have to catch them without shooting or hurting them to prepare them for shechita.

לפרשת בהעלותך

ייסוד בית-הדין הגדול

"ויאמר ה' אל משה, אספה לי שבעים איש מזקני ישראל אשר ידעת כי הם זקני העם ושוטריו... ואצלתי מן הרוח אשר עליך ושמתי עליהם ונשאו אתך במשא העם ולא תשא אתה לבדך" (במדבר יא, טז–יז).

תורת הפרדת הרשויות הקלאסית אינה חלק מן המסורת הישראלית לדורותיה. המקראות וההלכה ממזגים בין התפקידים השונים של ההנהגה בישראל. המנהיג העליון – המלך – הוא המצביא הראשי, והוא האיש "אשר יצא לפניהם ואשר יבוא לפניהם, ואשר יוציאם ואשר יביאם" (כז, יז). אך המלך הוא גם דיין, אשר מצפים ממנו לעשות צדק וצועקים לפניו "הושיעה המלך!" (שמ"ב יד; שם יב). ולשם כך הוא אף יושב בשער כדרך זקני העם (שמ"ב יט, ט; משלי לא, כ"ג), וראוי שיהיה לו "לב שומע לשפוט את עמך ולהבין בין טוב לרע" (מל"א ג, ט'). על שני תפקידים אלה יחד ביקשו ישראל מלך – "ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו" (שמ"א ח, כ'). ובכל העתים, נדרשו מנהיגי ישראל גם לכישורים מנהליים מפותחים, תחום שהצטיין בו שלמה (מל"א ד–ה).

ריכוזיות זו משקפת את המקור האחד והיחיד להנהגה של כנסת ישראל מכל היבטיה: "ה' ימשול בכם" (שופטים ח, כ"ד). ועם זאת, העומס הנוצר מריכוזיות זו הוא רב ועלול להוביל למשבר. ואכן משבר כזה מתרחש בפרשתנו: משה קובל על עומס ההנהגה ובדידותה. "לא אוכל לבדי שאת את העם הזה כי כבד הוא ממני" (יא, י"ד). ה' מסכים על ידו, ומקים מנגנון אשר יסייע בידי משה בהנהגת העם – "ונשאו אתך במשא העם הזה ולא תשא אתה לבדך".

לארוע שבפרשתנו ניצנים קודמים בתורה. משה כבר עמד פעם אחת מול קריסה כאשר נטל על עצמו לבדו את מלאכת השיפוט. יתרו הזהיר אותו: "נבול תיבול גם אתה גם העם הזה אשר עמך כי כבד ממך הדבר, לא תוכל עשהו לבדך". משה שמע לעצתו והקים מערכת היררכית של שיפוט – "שרי אלפים, שרי מאות, שרי חמשים ושרי עשרות" (שמות יח, י"ח–כ"ו). כבר פגשנו את שוטרי בני ישראל במצרים (ה, י"ד) ואף את שבעים הזקנים למרגלות הר סיני אשר עלו אל ה' והשתחוו מרחוק (כד, א').

לכל פרשה מאלה תפקיד משלה בכינון ההנהגה של עם ישראל לדורות. באחת נוסדה מערכת המשפט, באחרת נוסדה הסמכות הרוחנית. בפרשתנו נוסדה ההנהגה המנהלית, אשר תשמש מעין לתלונות בני ישראל לדורות. חז"ל זיהו כאן את ייסוד בית הדין הגדול, הוא "בית דינו של משה". מכאן שאבו את הרכבו (שבעים או שבעים ואחד יחד עם משה; משנה סנהדרין א, ו) ואת מאפייניו ("והתיצבו שם עמך" – "בדומין לך – בחכמה ובריאה וביחוס"; רמב"ם, הלכות סנהדרין ב, א; סנהדרין יז, ע"א). גם כאן וגם למרגלות הר סיני נאצלת עליהם רוח נבואה – ומכאן נקראו "אצילי בני ישראל". נבואה אינה נדרשת להוראת הלכה – אדרבה, המורה הלכה קבועה על פי נבואתו חייב מיתה. אולם נבואה זו התמידה בסנהדרין לדורות כממשיכה את האצלת הרוח ששרתה על בית דינו של משה.

במהלך הדורות עמדו סמכויות ההנהגה זו לצד זו. בבית שני ולאחריו אנחנו מוצאים לצדו של הנשיא גם את אב בית הדין, ולעתים גם "חכם" או ראש ישיבה (הוריות יג, ע"ב). אך תפקידים אלה כמכלול "מרועה אחד ניתנו" ונאצלו מרוחו של משה.

אלדד ומידד נשארו מאחור, ונתנבאו במחנה. חז"ל המחישו את המרכיבים השונים של ההנהגה כאשר שמו בפיהם של אלדד ומידד נבואות שונות על עסקי הנהגת המחנה (ת"י; סנהדרין יז, ע"א). "זמה נבואה נתנבאו? משה מת, יהושע מכניס את ישראל לארץ" – נבואה החוזה את הצורך בסדרי מנהל ומשפט בארץ לדורות; "על עסקי שלָו הן מתנבאין" – נבואה המבטאת התמודדות פרגמטית עם צורכי השעה המיידיים, כאן ועכשיו.

לעומתם, הממד הרוחני של הנהגת הזקנים מתבטא בחזון העתידי של אחרית הימים – "על עסקי גוג ומגוג היו מתנבאין". הנהגה רוחנית זו היא שתוביל את ישראל לגבור על קשיי ההיסטוריה כולה, ותביא למימוש ייעודם של ישראל: "ואת שם קדשי אודיע בתוך עמי ישראל... וידעו הגויים כי אני ה' קדוש בישראל" (יחזקאל לט, ז). ■

מיכאל בריס

ארץ מקרא / זאב ח' ארליך (ז'אבו)

שלווים מן הים שבדרום

האספסוף אשר בקרבו התאוו תאוה, וישובו ויבכו גם בני ישראל ויאמרו מי יאכילנו בשר. זכרנו את הדגה אשר נאכל במצרים חינם, את הקישואים ואת האבטיחים ואת החציר ואת הבצלים ואת השומים. ועתה נפשנו יבשה אין כל, בלתי אל המן עינינו [...] ויאסף משה אל המחנה הוא וזקני ישראל. ורוח נסע מאת ה' ויגז שלווים מן הים ויטוש על המחנה כדרך יום כה וכדרך יום כה סביבות המחנה, וכאמתיים על פני הארץ. ויקם העם כל היום ההוא וכל הלילה וכל יום המחרת ויאספו את השליו הממעיט אסף עשרה חומרים, וישטחו להם שטוח סביבות המחנה. הבשר עודנו בין שניהם טרם ייכרת, ואף ה' חרה בעם מכה רבה מאד. ויקרא שם המקום ההוא קברות התאווה כי שם קברו את העם המתאווים.

תלונת ישראל ורצונם בבשר מתרחשת, לכאורה, "בשנה השנית בחודש השני בעשרים בחודש" (במדבר י, י"א), ואולי שלושה-ארבעה ימים לאחר מכן ("ויסעו מהר חורב דרך שלושת ימים", שם ל"ג), כלומר בכ"ד באייר לערך. זוהי תלונתם השנייה בעניין הבשר, שנה ותשעה-עשרה ימים לאחר תלונתם הקודמת: "בחמישה עשר יום לחודש השני לצאתם מארץ מצרים" (שמות טז, א'). שתי התלונות הן באביב, כחודש לאחר הפסח.

היציאה החפוזה, אם כי הידועה מראש, ללא צידה, מ"סיר הבשר" (שמות טז, ג') אל המדבר והלא-נודע, גורמת לרעב ולרצון לאכילת לחם ובשר, במודע או בתת-מודע.

לפי פשוטם של מקראות, היו אלו שתי התרחשויות חד-פעמיות, אחת בכל שנה, פעמיים בלבד. ואולם, ההיגיון – כמו גם מקראות נוספים – מצביע על אירוע חוזר ונשנה, אולי בכל אביב. הנה כך כתוב בתהילים:

ויוסיפו עוד לחטוא לו / למרות עליון בציה.
וינסו א-ל בלבבם / לשאול אוכל לנפשם.
וידברו בא-להים אמרו היוכל א-ל / לערוך שולחן במדבר. הן הכה צור ויזובו מים ונחלים ישטופו / הגם לחם יוכל תת, אם יכין שאר לעמו... ויצו שמים ממעל / ודלתי שמים פתח. וימטר עליהם מן לאכול / ודגן שמים נתן למו. לחם אבירים אכל איש / צדה שלח להם לשובע. יסע קדים בשמים / וינהג בעוזו תימן. וימטר עליהם כעפר שאר / וכחול ימים עוף כנף. ויפל בקרב מחנהו / סביבות למשכנותיו. ויאכלו וישבעו מאד / ותאוותם יביא להם. לא זרו מתאוותם / עוד אכלם בפיהם. ואף א-להים עלה בהם ויהרג במשמניהם, ובחורי ישראל הכריע... (מזמור עח).

שאל [העם] ויבא שלו / ולחם שמים ישביעם. פתח צור ויזובו מים / הלכו בציות נהר (מזמור קה).

בשני האירועים – הסיום איננו מוצלח. ואולי יש לומר אחרת: בעקבות הסיום הלא-מוצלח של שני האירועים הללו, הרי שבשאר הפעמים שבהן הגיע השליו – היו איסופו, בישולו ואכילתו רגועים ונינוחים יותר.

על ההפסקה בין ירידת השליו בפעם הראשונה לפעם השנייה, טוען המלבי"ם כי השלווים חדלו להגיע עם בואם של ישראל לרפידים, ולכן אומר העם, ככתוב בתהילים, "היוכל א-ל לערוך שלחן במדבר". כלומר, העם שואל האם הא-ל יכול לתת גם מן (שירד מן השנה הראשונה ועד השנייה ברצף) וגם שליו יחדיו?

להקות שלווים נודדות

חז"ל (בבלי יומא ע"ה ע"ב) יודעים לציין סוגים שונים של שליו, ופרטים נוספים עליו:

אמר ר' חנן ב"ר רבא: ד' מיני סליו הן, ואלו הן: שיכלי וקיבלי [קיכלי] ופסיוני ושליו. מעליא דכולהו [מעולה בכולם] שיכלי, גרי־עא דכולהו [גרוע מכולם] שליו, והוי כצי־פורתא [גודלו כציפור רגילה], ומותבינן לה בתנורא ותפח והוה מלי תנורא ומסקינן לה אתליסר ריפי ואחרונה אינה נאכלת אלא על ידי תערובת.

ובעברית: מכניסים את השליו להיצלות בתנור והוא תופח עד שממלא את התנור, ומניחים את השליו על גבי שלושה עשר כיכרות לחם (פיתות) ואת הכיכר התחתון אי אפשר לאכול אלא בתוספת משהו, מרוב השומן היוצא מן השליו.

וממשיכה הגמרא ומספרת על רב יהודה ורב חסדא ורבא שהיו אוכלים שלווים באופן קבוע.

על הממד הטבעי של נס השליו במדבר קיימות עדויות שונות. כל העדויות מציינות את להקות השלווים, כלהקות עופות אחרות, החוצות את הים התיכון בעונת הסתיו בדרכן דרומה, ואת שיבתן של הלהקות הללו צפונה, מעל מדבריות אפריקה או מעל מפרץ סואץ, בימות האביב. המיוחד בנדידת השלווים הוא שבהיותם קטנים הם מוסטים ממעופם על ידי הרוח וצונחים על החוף באפיסת-כוחות לאחר חציית הים (או המדבר). הבדווים בצפון-סיני, כעמיתיהם בחופי הים התיכון השונים (סיציליה, להלן) פורשים רשתות באזורי הגעתם של השלווים בסתיו, ואלו נלכדים בהן ונאספים בידי לוכדיהם. גובה מעופם סמוך לחוף הוא כמטר אחד בלבד, כמו שציין רש"י (במדבר יא, ל"א): "פורחות בגובה עד שהן כנגד לבו של אדם, כדי שלא יהא טורח באסיפתן לא להגביה ולא לשחות". הדבר מתאים להפליא לביטויים המקראיים: "מן הים", "ויטוש [הרוח]", "...ויאספו (!) את השלו..", "וכאמתיים על פני הארץ".

"הבשר עודנו בין שניהם..."

שני סיפורי השליו מתרחשים, כאמור, באביב, ועל כן אין לציד השלווים ברשתות בצפון-סיני כל קשר לענייננו. כאן מדובר בנדידת-האביב, בדרכם של השלווים צפונה, מאפריקה לאירופה. גם התיאור בתהילים (עח,כ"ו): "יסע קדים בשמים, וינהג בעוזו תימן", מציין כי מדובר בנדידה מן הדרום: "תימן" בוודאי מצביע על הדרום, ולפי דרכנו למדנו כי גם "קדים", במובנו המצרי – פירושו 'דרום' ולא 'מזרח' (וראה עיוננו לפרשת בא תשס"ז). ואולי אף יוסף בן מתתיהו משמר ידיעה זו, שהשליו הגיע מן הדרום, באומרו: "... וכעבור זמן קצר עף והגיע המון שלווים (מין עוף **שמפריז ערב מרבה לגדלו** יותר מכל עוף אחר) לאחר שעבר מרחק (רב) מעל לים וירד אל (מחנה) העברים מרוב עייפות ממעופו, כמו כן מחמת רחפו קרוב יותר לארץ מעופות אחרים. והעברים אספו אותו כמזון שזימן להם א-להים ושברו את רעבונם" (קדמוניות היהודים ג', א, ה).

פליקס מביא סיפור שהתרחש באי האיטלקי סיציליה, לחופיו הצפוניים של הים התיכון: "לפני שנים אחדות צנחה בסיציליה להקה גדולה של שלווים שניצודו ברשתות החוף. כרגיל היו צדים אותם ושולחים לשוקי רומא. ברם, בגלל השפע הרב של אותה שנה לא הספיקו לשלוח הכל, ועוד ביום הציד בישלו תושבי המקום את השלווים בסתיו, והנה, פרצה אצלם מגיפה, ומספר ניכר של אוכלי הבשר מתו. מחקר הוכיח כי בשר השלווים הטרי הכיל חומרי רעל שהצטברו בגוף העופות במשך מסעם הארוך. אלה מופרשים תוך יממה. סמוך לציד, בשר זה אפוא מסוכן למאכל. מסתבר שזו המגפה שנתרחשה במדבר אצל בני ישראל שעטו על בשר השלווים – הבשר עודנו בין שניהם טרם ייכרת".

נס או טבע?

תופעה טבעית-לכאורה זו, של נדידת הציפורים באביב ובסתיו, היא כל-כולה אירוע ניסי הטמון בתוך הטבע. עד היום תמהים החוקרים כיצד יודעות להלהקות את מסלולן הקבוע, כיצד יודעים הצעירים שנולדו זה עתה בצפון הרחוק את דרכם לדרום, מרחק אלפי ק"מ ויותר, ועוד. ניתן, כמובן, לבטל תופעה זו וללגלג עליה, במשפטים כמו "כותב מדור זה שהה חודשים רבים במדבר סיני, בצפון, במרכז ובדרום – באהלים ותחת כיפת השמים, במלחמת ההתשה, ומעולם לא זכה לראות ולו גם שליו אחד שיסתבך לו במיתרי האוהל כמבקש 'אנא, תאכל אותי'...", כפי שציין כותב אלמוני (צדיק נסתר?) ללא ציון שמו (מדור 'ציוני הדרך', שבת בשבתו פרשת חוקת תשנ"ג). וכבר אמר הרמב"ן כאן (במ' יא, ל"א): "לא שנבראו עתה בעבורם, ואין בדבר משום חידוש מטבעו של עולם...".

אנו סבורים שבורא העולם איננו חייב להנהיג את עולמו כפי הנראה לנו. יכול הוא יתברך להנהיג את עולמו בדרך טבעית לחלוטין, או בנסי-נסים. יכול הוא, ברצונו, להכניס נס אל תוך הטבע, או לשנות את הטבע ממנהגו, לשעה קלה, ליום, ליומיים או ליותר. המפתח להבנת דרכו של הא-ל, ולהבנת הניסים מול הטבע, טמונה, לדעתנו, בנבואת ישעיהו (נה, ח'–ט'): "כי לא מחשבותי מחשבותיכם ולא דרכיכם דרכי, נאום ה'. כי גבהו שמים מארץ, כן גבהו דרכי מדרכיכם ומחשבותי ממחשבותיכם".

נבהיר מעט את דברינו.

יש ניסים שכל כולם יוצאים מגדר הטבע; יש שהם יציאה מן הטבע באופן חד-פעמי; יש שהם אירועים טבעיים, אך העיתוי שלהם הוא הנס שבדבר.

נראה לנו כי דווקא אירוע טבעי, שגרתי, מוכר וידוע, שעיתויו (בעת משבר, בפתרון סכסוך, בהבלטת החלטה או אדם) יש בו מימד ניסי – משמעותי יותר מאירוע חד-פעמי היוצא מגדרי-הטבע. כך גם במבנה (ואפילו מבנה המשכן ולאחריו המקדש, הראשון והשני, ואף השלישי בב"א) או לבוש וכיו"ב – דווקא מבנה או לבוש גשמי, שגרתי, מצוי בגויים וידוע בעמים, אך התוכן שנוצק לתוכו שונה במהותו מן התוכן הכלל-עולמי, תוכן יהודי שמקורו במאמר הא-ל – דווקא הוא, על רקע דמיונו-לכאורה לנהוג מסביב – נותן הבדל, דגש וייחודיות, מול מבנה או לבוש שונים לחלוטין.

כך גם בנידון דידן: עיתוי האירוע הטבעי של נדידת השלווים, נפילתם סמוך למחנה ישראל ולכידתם בידי אדם שם, בדיוק בעת תלונת בני ישראל – הוא הוא התגלות דבר-ה' בתוך הטבע. הוא הוא הנס.

עזי פז מסיים את מאמרו ואומר: "הנה כי כן קורם סיפורו של נס מקראי עור וגידים לאור תצפיות ומחקרים מדעיים". ■

zerlich@bezeqint.net

לעיון והרחבה:
ארליך זאב ח', 'ארבעה רוחות מצרים', מקור ראשון גיליון עש"ק בא תשס"ז; מושקוביץ יחיאל צבי, ספר במדבר עם פירוש דעת מקרא, ירושלים תשמ"ח; נסתר צדיק, 'הסברים טבעיים לתופעות ניסיות', ציוני הדרך בפרשת חוקת, שבת בשבתו 36 (447), ו' בתמוז תשנ"ג (25.6.93); פז עזי, ' "ויגז שלווים מן הים" - נס חד-פעמי או אירוע שגרתי?', טבע וארץ כ"ט/ 1987, 8-11; פליקס יהודה, '(א) שלו, שליו, שלוים', טבע וארץ בתנ"ך, ירושלים תשנ"ב, 44-45.

שבת – מוסף 'מקור ראשון' לתורה, הגות, ספרות ואמנות • מאמרים ותגובות נא לשלוח לכתובת: shabbat.makor@gmail.com • פקס: 03-5628877
עורך: יואב שורק • עורך ספרות: אלחנן ניר • עורך ביקורת: שמואל פאוסט • מפיקה: יעל רובינשטיין • גרפיקה: שמוליק שמואלי

בעזהשי״ת

ספר

בנין אב

תשובות ומחקרים

חלק רביעי

כולל תשובות וברורים בהלכה. באורי סוגיות וחדושי תורה
על סדר ארבעת חלקי השולחן ערוך.
שנערכו בעזרת החונן לאדם דעת ע״י הצב״י, משרת עם קדושים.

אליהו בקשי דורון

הראשון לציון הרב הראשי לישראל
וראש בית המדרש להוראה ״בנין אב״, ירושלים

נדפס בירושלים קרתא דשופריא תובב״א
שנת תשס״א